

Čeština

Globální rozvojové vzdělávání
v hodinách českého jazyka a literatury

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

O ARPOKU

ARPOK - VZDĚLÁVÁNÍ, KTERÉ PŘINÁŠÍ JINÝ POHLED NA SVĚT

Jsme vzdělávací organizace, která od roku 2004 přináší do škol globální rozvojové vzdělávání. Pomáháme učitelům s výukou aktuálních témat dneška (např. o odpovědné spotřebě, stereotypch a předsudcích, migraci, chudobě či klimatických změnách) a zároveň o tématech otevřeně mluvíme se žáky a informujeme o nich veřejnost. Podporujeme tak otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

Vizí ARPOKu je podílet se na udržitelném rozvoji světa a na vytváření společnosti, která je Aktivní, Respektující a Otevřená, vnímá Propojenost a Komplexnost světa a přijímá svůj díl zodpovědnosti. Více na: www.arpok.cz a www.facebook.com/ARPOK.OLOMOUC.

HODNOTY ARPOKU

AKTIVITA - RESPEKT - PROPOJENOST - OTEVŘENOST - KOMPLEXNOST

OBSAH

Poděkování	4
Slovo autorek	5
Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)	6
Přehled Cílů udržitelného rozvoje	7
K čemu publikace slouží a jak s ní pracovat	9
Vysvětlivky ke struktuře aktivit	10
Co obsahuje CD s přílohami	10
Koncept Globálního rozvojového vzdělávání	11
Citlivá témata a jak na ně?	12
Tabulka s přehledem aktivit – Český jazyk a literatura	14
Tabulka s přehledem aktivit – Matematika	15
Tabulka s přehledem aktivit – Občanská výchova	16
Odkud se vzalo slovo voda?	18
Voda živá	20
Voda v kostce	22
Cíle udržitelného rozvoje	24
Mohu pomoci naší planetě?	28
Voda – environmentální otázka	30
Pitný režim a naše zdraví	33
Břímě žízně	36
Pitná voda v Etiopii	40
Indická voda	42
Typická Afghánka	45
Hygiena v Japonsku	48
Voda v čečenské válce	52
Plasty kolem nás	54
Moře plastů	56
Žluté kachničky	58
Ledovec	60
Stížnost	62
Interview	65
Ochrana oceánů	68
Slovník pojmů a zkratk	70

PODĚKOVÁNÍ

Rádi bychom poděkovali autorkám aktivit Marcelle Heřmanové a Haně Vackové, které globální rozvojová témata aplikují v hodinách českého jazyka a literatury a zpracovaly je do podoby konkrétních lekcí. Dále bychom chtěli poděkovat také všem pedagogům a jejich žákům, kteří aktivity zkoušeli a poskytli cennou zpětnou vazbu pro jejich dopracování. V neposlední řadě si vážíme inspirace a spolupráce ze strany partnerů projektu Global Issues – Global Subjects a děkujeme všem spolupracovníkům ARPOKu, kteří se na vzniku podíleli, ČRA a Evropské unii, díky jejichž podpoře metodika vznikla.

ARPOK, o.p.s.

Projekt “Global Issues – Global Subjects” je tříletý mezinárodní projekt, do kterého je zapojeno 10 vzdělávacích organizací z 9 evropských zemí.

Cílem projektu je komplexně podporovat učitele 2. stupně ZŠ a SŠ v začleňování aktuálních globálních témat do výuky jejich předmětů (zvláště pak těch obtížně uchopitelných, komplexních a citlivých jako migrace, klimatická změna, chudoba a nerovnost atd.).

Projekt je zacílen na začleňování těchto témat do jednotlivých vyučovacích předmětů. V každé zemi jsou vybrány jiné předměty, s ohledem na místní specifika a potřeby učitelů, nicméně jeden předmět, a to matematika, je společný pro všechny zapojené země.

SLOVO AUTOREK

Proč pracovat s globálními tématy/Cíli udržitelného rozvoje v hodinách českého jazyka a literatury

Žijeme v době, která nás nemůže nechat v klidu, pokud jde o stav přírody a klimatu.

Proto je v pedagogické práci nutno začít **podporovat začleňování environmentálních a globálních témat**, která poskytují informace, vědomosti, znalosti i dovednosti a utváří vztah a chování mladých lidí vůči životnímu prostředí a světu kolem nich.

Ukazuje se, že mnozí studenti a žáci vnímají **jednotlivé předměty odděleně, nedokáží si najít souvislosti**. A co více, podléhají různým fake news a hoaxům, nevyznají se v tom, co jsou fakta, a ta nedokáží oddělit od vlastních názorů.

Při výuce globálních témat jsou na učitele kladeny nároky na **výběr obsahu** a přemýšlení o **množství učiva**. V současné době platí víc než kdy jindy, že méně bývá více. Zcela zásadní se jeví i **autentičnost učitele** – učitel by měl být žákům vzorem (hlavně pozitivním), proto by se neměl do pozice environmentálně a globálně uvědomělého nutit, pokud se tak necítí. Žáci to velmi brzy odhalí.

Postoj ke světu, globálním a environmentálním tématům neovlivňuje jen **škola, učitelé, ale hlavně rodina a okolí**. Je proto vhodné poskytovat během výuky globálních témat **prostor pro reflexi a zhodnocení či změnu svého jednání a postojů**.

Kde hledat propojení mezi jazykem a globálními tématy?

Vzhledem k naprosté odlišnosti typu učiva jazykové výchovy, environmentální výchovy a globálního rozvojového vzdělávání je potřeba přistupovat k včleňování jednotlivých témat do obsahů, které se běžně vyučují v jazykových předmětech. Témata je vhodné se žáky probírat **formou textů a příkladů**, na nichž mohou procvičovat jevy z oblasti jazykové výchovy – například pravopis, skladbu.

Prostřednictvím komunikační výchovy tak u žáků rozvíjíme **komunikační dovednosti**. Cílem je, aby vhodně volili obsahy a formy komunikace a díky správně zvoleným argumentům byli schopni ovlivňovat své okolí s ohledem na životní prostředí a globální témata. Těmto dovednostem je učíme nejen v mluvené, ale také v psané formě, kde dbáme také na gramatickou správnost a formální úpravu.

Při **rozborech textů** je učíme vyhledávat klíčové informace, kriticky zhodnocovat předkládaná fakta, hledat, co jsou věcné informace a co naopak něčí názory. Žáci by po přečtení textu měli umět sami formulovat jeho hlavní myšlenky. Ukazujeme jim, jak a kde dohledávat další zdroje informací. Ve **slohu** se žáci učí vnímat a následně verbalizovat, popisovat své pocity a prožitky. Tím se u nich rozvíjí vnímavost, která je potřeba pro estetické hodnocení přírody, pro ohleduplný přístup k přírodnímu prostředí a dějům, které v něm probíhají. Současně je rozvíjena i tvořivost.

V **literární výchově** je možné rozvíjet citlivost a vnímavost, schopnost vidět estetické i jiné hodnoty krajiny. Prostředky k tomu jsou nejrůznější básnická díla či popisy krajin a míst, kde se odehrávají příběhy. Díky literární výchově, skrze nejrůznější typy textů, je možné žákům ukazovat hodnotu života jako tu nejvyšší, která je nám dána. A to nejen hodnotu života lidského, ale každého živého organismu na planetě.

Tato metodika nabízí **20 aktivit** do českého jazyka a literatury, které propojují učivo předmětu s globálními a environmentálními tématy. Najdete zde aktivity kratší i delší. Ty kratší se mohou velice snadno stát delšími, pokud poskytnete prostor pro rozvoj komunikačních dovedností u žáků a ponoříte se společně s nimi do obsahu/tématu. Případně doporučujeme propojit téma s dalším předmětem, například občanskou výchovou či zeměpisem.

Marcela Heřmanová, Hana Vacková
Gymnázium, Olomouc – Hejčín

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE (SDGs)

Jedno moudré africké přísloví praví: „*Jestli chcete jít rychle, běžte sami. Pokud se ale chcete dostat daleko, jděte společně.*“ Mimoděk vystihuje i hlavní motto Agendy 2030 a jejích 17 Cílů udržitelného rozvoje, známých od roku 2015 pod anglickou zkratkou SDGs (Sustainable Development Goals): „*Leave no one behind*“ – neopnechat nikoho stranou, na nikoho nezapomenout. Ani na ty nejchudší, ani na ty nejzranitelnější.

Po desetiletí byl program globálního rozvoje nastaven na „my a oni“, tedy co my z bohatší části světa děláme pro ty z té méně rozvinuté. Pro chudé, hladovějící, lidi ze zkorumpovaných zemí atd. SDGs ale nastavují zrcadlo všem. Na světě sice existují hranice, protože vymezují státy na základě jejich suverenity, ale rostoucí množství současných problémů i příležitostí na hranice nehledí. *Internet nezná hranic, epidemie nemoci, konflikty, migrace nebo změna klimatu neberou na hranice států žádný ohled. Žijeme v globální vesnici a SDGs jsou naší společnou navigací.* (Amina J. Mohammed, zástupkyně generálního tajemníka OSN, 2018)

Svět se dramaticky mění a v mnoha oblastech už teď naráží na své limity. Lidstvo vyvíjí tak silný tlak na Zemi, že může dojít k destabilizaci celého ekosystému. Vstupujeme do nové éry Antropocénu. Po 12 tisících letech klimaticky klidného Holocénu nás čeká nová realita, která se od té končí liší především tím, že nikoli příroda, ale člověk je hlavním hybatelem změn. Země se nám kvůli propojenosti, technologickému rozvoji a rostoucí naplněnosti zmenšuje pod nohama. Je nás stále víc, naše nároky i možnosti rostou, ale zdroje zůstávají stejné, nebo se zmenšují.

Změna klimatu postupuje rychleji než naše schopnost na ni reagovat. Jestli rychle neotočíme kormidlo, vymkne se oteplování naší kontrole. Za posledních dvacet let bylo 18 nejteplejších roků v historii měření od roku 1850. Loni poprvé začalo praskat trvalé zalednění na sever od Grónska. Koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře je nejvyšší za tři miliony let. A emise dál rostou. (António Guterres, generální tajemník OSN, 2018)

Jsme v situaci, kdy dobře víme, že je nutné něco udělat. Ale jako bychom nechtěli porozumět rozsahu transformace, kterou musíme projít. Agenda SDGs definuje společně s Pařížskou dohodou ambici pro inkluzivní a prosperující svět lidí v hranicích stabilního a odolného ekosystému Země. Měli bychom udělat vše pro to, aby bylo co nejméně ze 17 cílů splněno do roku 2030, a potom dál prohlubovat nastoupenou trajektorii udržitelnosti. (How to Achieve the SDGs within Planetary Boundaries: A Report to the Club of Rome. Stockholm Resilience Report, 2018)

Musíme se do změn pustit všichni, a to co nejdříve. Všechny státy, všichni lidé – studenti, vědci, podnikatelé, politici, učitelé, novináři. Musíme se učit, mluvit spolu, musíme změnit vzorce našeho chování. Už nestačí jenom třídit odpad. Nejlépe bude, když budeme produkovat odpadu co nejméně, a když už nějaký vznikne, vrátíme ho zase do oběhu.

Dobrá zpráva je, že nám budou pomáhat technologie a inovace. Roste výroba energie z obnovitelných zdrojů. Klimatická akce přináší do ekonomiky obrovské investice. Firmy vnímají zelenou ekonomiku jako velkou příležitost. Co nejdříve musíme zastavit investice do uhlíkové ekonomiky. Jinými slovy, musíme zastavit emise. Bude to dobré pro zdraví lidí i pro klima.

Měli bychom politikům všude na světě připomínat, že noty, podle kterých svět potřebuje hrát, máme. Měli bychom jim také říkat, že musíme co nejméně spolupracovat. Se všemi. Namísto toho vidíme, že spolupráce mezi státy je čím dál těžší. Je to vlastně paradoxní. Svět se čím dál víc propojuje, ale společnosti se uzavírají do sebe a hledají řešení izolovaně.

Když ještě jako prezident České republiky mluvil v roce 2000 v OSN v New Yorku Václav Havel, řekl, že „*to nejdůležitější, o co je nutné usilovat v době globalizace, je smysl pro globální odpovědnost*“. My totiž všichni řídíme naši zeměkouli. Společně.

Často se mluví o tom, že bychom měli zanechat lepší planetu pro naše děti. Měli bychom to ale spíš obrátit a snažit se vychovávat a vzdělávat „lepší“ děti pro naši planetu. K tomu jsou SDGs ideálním globálním RVP.

Michal Broža

vedoucí informační kanceláře Organizace spojených národů pro Českou republiku

PŘEHLED CÍLŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

CÍL 1: VYMÝTIT CHUDOBU VE VŠECH JEJÍCH FORMÁCH VŠUDE NA SVĚTĚ

Do roku 2030 odstranit extrémní chudobu všude na světě.

Zajistit, aby byl každý člověk chráněn například před nezaměstnaností a měl přístup k sociálním službám, jako je lékařská péče apod. Zajistit potřebné finanční a jiné zdroje pro sociální politiku...

CÍL 2: VYMÝTIT HLAD, DOSÁHNOUT POTRAVINOVÉ BEZPEČNOSTI A ZLEPŠENÍ VÝŽIVY, PROSAZOVAT UDRŽITELNÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

Odstranit podvýživu pomocí lepších sociálních programů pro děti, matky a starší osoby. Zvýšit zemědělskou výrobu a příjmy drobných farmářů. Zároveň by se ale mělo chránit životní prostředí a pečovat o biologickou rozmanitost. Předcházet suchu, záplavám a jiným přírodním pohromám. Chránit rozmanitost druhů semen, plodin a hospodářských zvířat.

CÍL 3: ZAJISTIT ZDRAVÝ ŽIVOT A ZVYŠOVAT JEHO KVALITU PRO VŠECHNY V JAKÉMKOLI VĚKU

Snížit počet matek, které zemřou při porodu. Předcházet úmrtím novorozenců a dětí mladších pěti let. Vymýtit epidemie nemocí, jako jsou například AIDS, žloutenka nebo nemoci přenášené vodou. Šířit zdravotní osvětu, mimo jiné také informace o škodlivosti drog a alkoholu i o otázkách duševního zdraví. Zajistit všem kvalitní lékařskou péči a cenově dostupné léky a vakcíny.

CÍL 4: ZAJISTIT ROVNÝ PŘÍSTUP K INKLUZIVNÍMU A KVALITNÍMU VZDĚLÁNÍ A PODPOROVAT CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO VŠECHNY

Zajistit vzdělání všem dětem bez rozdílu. Nabízet více možností technického a odborného vzdělávání mladým lidem i dospělým, aby měli šanci na lepší zaměstnání. Zlepšit prostředí škol tak, aby bylo pro všechny bezpečné a podnětné. Zlepšit vzdělávání učitelů. Podporovat vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

CÍL 5: DOSÁHNOUT GENDEROVÉ ROVNOSTI A POSÍLIT POSTAVENÍ VŠECH ŽEN A DÍVEK

Skoncovat se všemi formami násilí na ženách. Odstranit všechny praktiky a tradice, které mohou vést k poškození fyzického a duševního zdraví žen a dívek. Zajistit ženám uznání i ocenění za práci v domácnosti. Umožnit všem ženám a dívkám zapojení do všech oblastí politického, ekonomického a veřejného života. Prosazovat politiky a zákony zajišťující rovnost pohlaví.

CÍL 6: ZAJISTIT VŠEM DOSTUPNOST VODY A SANITAČNÍCH ZAŘÍZENÍ A UDRŽITELNÉ HOSPODAŘENÍ S NÍM

Zajistit všem přístup k nezávadné pitné vodě. Vytvořit systém kanalizace a vhodného nakládání s odpady. Sledovat kvalitu vody a snížit její kontaminaci. Předcházet znečištění vody chemikáliemi a jinými nebezpečnými látkami. Zlepšit způsob využívání vody a zvýšit možnost jejího opakovaného využití.

CÍL 7: ZAJISTIT VŠEM PŘÍSTUP K CENOVĚ DOSTUPNÝM, SPOLEHLIVÝM, UDRŽITELNÝM A MODERNÍM ZDROJŮM ENERGIE

Všem zajistit dostupnost moderních, čistých a bezpečných energií. Do roku 2030 podstatně zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů. Propagovat úsporné návyky k šetření energiemi. Do roku 2030 celosvětově zdvojnásobit energetickou účinnost.

CÍL 8: PODPOROVAT TRVALÝ, INKLUZIVNÍ A UDRŽITELNÝ HOSPODÁŘSKÝ RŮST, PLNOU A PRODUKTIVNÍ ZAMĚSTNANOST A DŮSTOJNOU PRÁCI PRO VŠECHNY

Vytvářet příležitosti k získání bezpečné, tvůrčí a motivující práce. Respektovat a chránit přírodní zdroje při výtěžných činnostech. Nabízet důstojnou práci pro každého: muže i ženy, mladé lidi i lidi s postižením. Snížit počet nezaměstnaných mladých lidí a zlepšit zároveň dostupnost vzdělání. Skoncovat s dětskou prací.

CÍL 9: VYBUDOVAT ODOLNOU INFRASTRUKTURU, PODPOROVAT INKLUZIVNÍ A UDRŽITELNOU INDUSTRIALIZACI A INOVACE

Zajistit dostupnost úvěrů pro malé podniky. Zajistit, aby podniky dodržovaly postupy nezbytné pro udržitelný rozvoj a nepoškozovaly životní prostředí. Zajistit dostatek prostředků na výzkum a vývoj technologií. Do roku 2020 zajistit všem přístup k internetu a novým technologiím.

CÍL 10: SNÍŽIT NEROVNOST UVNITŘ ZEMÍ I MEZI NIMI

Poskytnout lidem žijícím v chudobě pomoc, která jim umožní rychle a soustavně se zapojit do ekonomické činnosti. Zabezpečit, aby zákony ani praxe nediskriminovaly žádnou skupinu, ale naopak braly ohledy na potřeby všech lidí. Zajistit, aby zákony a sociální programy chránily znevýhodněné a ohrožené.

CÍL 11: VYTVOŘIT INKLUZIVNÍ, BEZPEČNÁ, ODOLNÁ A UDRŽITELNÁ MĚSTA A OBCE

Zajistit všem dostupnost kvalitního a bezpečného bydlení a základních služeb (pošta, hromadná doprava, městská zeleň atd.). Poskytovat bezpečnou organizovanou dopravu, která šetří životní prostředí a vyhovuje i potřebám dětí, žen a znevýhodněných lidí. Zapojit obyvatele do diskusí o plánování a zlepšování prostředí měst, v nichž žijí. Zajistit kontrolu nakládání s odpadem a kvality ovzduší. Připravit obyvatele na zvládání projevů změny klimatu (časté povodně, extrémní sucho atd.).

CÍL 12: ZAJISTIT UDRŽITELNOU SPOTŘEBU A VÝROBU

Zastavit plýtvání potravinami. Do roku 2020 zajistit plnění závazků z mezinárodních smluv o nakládání se škodlivými chemikáliemi, o ochraně ovzduší, vody a půdy. Do roku 2030 výrazně snížit produkci odpadů. Zabezpečit, aby velké firmy při svém provozu jednaly zodpovědně vůči životnímu prostředí. Poskytovat lidem informace o přírodních procesech a umožnit jim žít v souladu s přírodou.

CÍL 13: PŘIJMOUT BEZODKLADNÁ OPATŘENÍ NA BOJ SE ZMĚNOU KLIMATU A ZVLÁDÁNÍ JEJÍCH DOPADŮ

Zajistit, aby lidé byli dobře připraveni na rizika spojená se změnou klimatu a přírodními katastrofami. Věnovat změně klimatu pozornost v jednotlivých programech vlád a zajistit dostatečné zdroje pro boj s jejími příčinami i následky.

CÍL 14: CHRÁNIT A UDRŽITELNĚ VYUŽÍVAT OCEÁNY, MOŘE A MOŘSKÉ ZDROJE PRO ZAJIŠTĚNÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Snížit do roku 2025 znečištění moří, protože velká část nečistot je důsledkem nezodpovědné lidské činnosti na pevnině. Do roku 2020 dosáhnout účinné regulace rybolovu. Do roku 2020 minimalizovat a řešit dopady okyselování oceánů.

CÍL 15: CHRÁNIT, OBNOVOVAT A PODPOROVAT UDRŽITELNÉ VYUŽÍVÁNÍ SUCHOZEMSKÝCH EKOSYSTÉMŮ, UDRŽITELNĚ HOSPODAŘIT S LESY, POTÍRAT ROZŠÍŘOVÁNÍ POUŠTÍ, ZASTAVIT A NÁSLEDNĚ ZVRÁTIT DEGRADACI PŮDY A ZASTAVIT ÚBYTEK BIODIVERZITY

Dodržovat mezinárodní dohody na ochranu a zachování ekosystémů (například pouští nebo deštných pralesů). Do roku 2020 snížit odlesňování a naopak vysazet další stromy, aby vyrostly nové lesy. Zastavit lov a obchodování s chráněnými druhy a živočichů a podobně regulovat nakládání s chráněnými druhy rostlin.

CÍL 16: PODPOROVAT MÍROVÉ A INKLUZIVNÍ SPOLEČNOSTI PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ, ZAJISTIT VŠEM PŘÍSTUP KE SPRÁVEDLNOSTI A VYTVOŘIT EFEKTIVNÍ, ODPOVĚDNÉ A INKLUZIVNÍ INSTITUCE NA VŠECH ÚROVNÍCH

Skoncovat s násilím ve světě a nepřipustit ztráty na životech, které způsobuje válka. Odstranit zneužívání, vykořisťování, obchodování a další formy mučení a násilí na dětech. Zaručit každému rovný přístup a spravedlivé zacházení. Bojovat proti všem formám zločinu a korupce. Zajistit všem volný přístup k informacím. Posílit instituce, které chrání proti násilí, terorismu a kriminalitě.

CÍL 17: OŽIVIT GLOBÁLNÍ PARTNERSTVÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ A POSÍLIT PROSTŘEDKY PRO JEHO UPLATŇOVÁNÍ

Závěrečný cíl shrnuje, co bude agenda Cílů udržitelného rozvoje znamenat na světové úrovni a jak by se mělo globální partnerství vyvinout.

Zdroj textu a více informací najdete:

Informační centrum OSN v Praze. Svět, který chceme. Budoucnost pro děti. [online]
Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/sdgs_pro_deti_4-1.pdf

K ČEMU PUBLIKACE SLOUŽÍ A JAK S NÍ PRACOVAT

Metodika vznikla, aby pomohla jednoduše a prakticky uchopit globální témata a Cíle udržitelného rozvoje ve výuce. Přináší inspiraci ve formě krátkých (max. jedna vyučovací hodina) aktivit, které mají sloužit jako základ při tvorbě vašich vlastních výukových plánů a hodin a také jako inspirace, jak začlenit globální témata do hodin českého jazyka a literatury. Aktivitami provází linka s příběhem Káji a všechny aktivity se více či méně dotýkají tématu vody, které je dále rozvíjeno za použití široké škály metod. V přehledu si najdete tu pravou aktivitu pro vás například podle tématu či daného učiva.

Metodika vznikla tak, aby byla co nejvíce flexibilní a nastavitelná podle vašich potřeb. Důležité jsou podle nás i mezipředmětové vazby, můžete se inspirovat i aktivitami do hodin matematiky a občanské výchovy. V metodice najdete také množství informačních zdrojů a odkazů k jednotlivým tématům, které můžete dále využít.

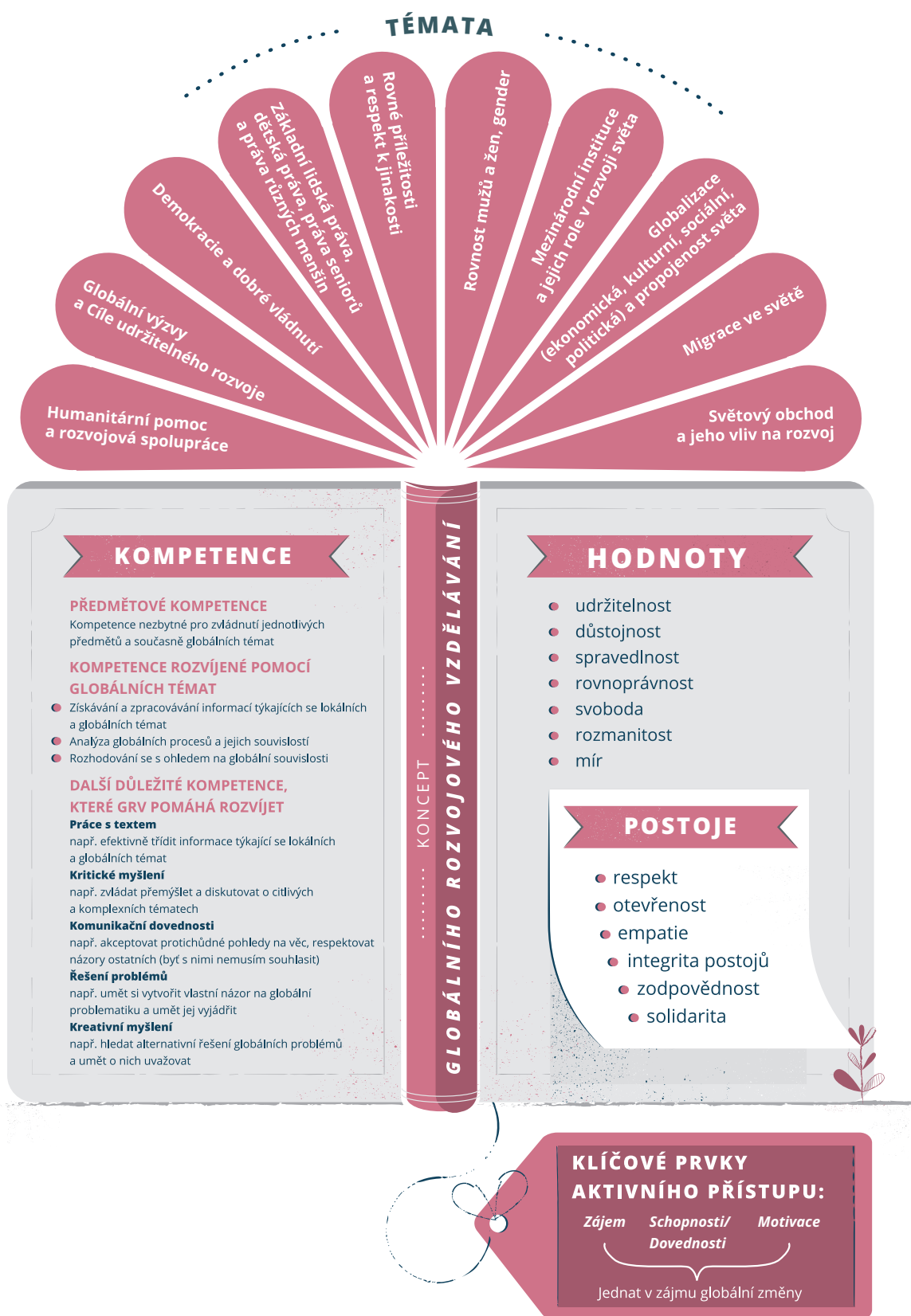
VYSVĚTLIVKY KE STRUKTUŘE AKTIVIT

	<p>Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals – SDGs) K jednotlivým aktivitám jsou přiřazeny cíle, které s aktivitami korespondují. Cíle se vzájemně ovlivňují, aktivita může zahrnovat i další aspekty.</p>
<p>Průřezová témata</p>	<p>Environmentální výchova Multikulturní výchova Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech</p>
<p>NS GRV</p>	<p>Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání Tematické dělení aktivit podle „Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech 2018–2030“. Východiskem je Agenda pro udržitelný rozvoj 2030.</p>
<p>Metody a formy</p>	<p>Aktivity zahrnují rozličné metody a formy práce od skupinové práce, řízených rozhovorů, jazykových rozborů, vyhledávání informací, tvorby myšlenkových map, pravopisných cvičení i diktátu. Zvláštní důraz je kladen také na práci s metodami podporujícími kritické myšlení žáků. Konkrétně v metodice najdete Pětílístek, Volné psaní, Metodu kostky, Skládankové učení, INSERT, Vennovy diagramy, Dvojitý a trojitý zápisník. Tyto metody jsou popsány u jednotlivých aktivit.</p>
<p>Popis</p>	<p>Ke každé aktivitě byl vytvořen metodický popis, přílohy k aktivitám jsou v editovatelné podobě na CD. U aktivit naleznete i metodické poznámky z reflexí a testování aktivit na školách, u vybraných (citlivých) témat pak i příklady, jak řešit situace, které mohou v hodinách nastat.</p>
<p>Moje poznámky k aktivitě</p>	<p>Prostor pro vlastní reflexi a úpravu aktivit, vaše poznámky, zdroje...</p>

CO OBSAHUJE CD S PŘÍLOHAMI

- Metodiku „**Globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury**“ ve formátu PDF
- **Přílohy** k aktivitám z českého jazyka a literatury – v PDF i editovatelném formátu docx
- Metodiku s přílohami „**Globální rozvojové vzdělávání v hodinách matematiky**“
- Metodiku s přílohami „**Globální rozvojové vzdělávání v hodinách občanské výchovy**“

KONCEPT GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

CITLIVÁ TÉMATA A JAK NA NĚ?

Tato metodika vznikla v rámci mezinárodního projektu Global Issues – Global Subjects, jehož cílem je komplexně podporovat učitele 2. stupně ZŠ a SŠ v začleňování aktuálních globálních témat do výuky jejich předmětů. Středem zájmu při práci s globálními tématy je také začleňování obtížně uchopitelných, **komplexních a citlivých témat jako migrace, klimatická změna, chudoba a genderová nerovnost** do běžného vyučování.

Z naší praxe na poli globálního rozvojového vzdělávání a také z četných rozhovorů s pedagogy víme, že určitá témata (migrace, gender, změny klimatu...) jsou na výuku velmi náročná – nikoli z hlediska znalostí, ale z hlediska postojů. Žáci mají někdy naprosto odlišné hodnoty a postoje a tím pádem i názory. Dostávají se pak do konfliktu vůči sobě, případně vůči pedagogovi. Během času se k nám dostávaly otázky, **jak reagovat, když se rozběhne diskuze** nebo se žáci začnou hádat, útočit na sebe, odbíhat od tématu a zamotávat se do něj, když zaznívají výroky, které jsou rasistické nebo se kterými se vyučující jako pedagog naprosto nemůže ztotožnit, apod.

V reakci na tyto dotazy jsme uspořádali několik seminářů s tématem „Jak na diskuze ve výuce“, ve kterých jsme se výše zmiňovanému věnovali. Proto bychom zde rádi uvedli tipy z těchto seminářů, které účastníci vybrali jako příklad „dobré praxe“ a tzv. **zlatá pravidla** diskuze. Tyto tipy jsme pro potřeby této publikace doplnili konkrétními příklady. Ty odkazují na vybrané aktivity, ve kterých se objevují citlivá témata, kvůli kterým mohou ve výuce nastat náročnější situace. Jedná se však pouze o příklady, ne o jediné správné řešení daných situací. Neočekáváme, že by bylo možné použít uvedené konverzace či výroky v praxi tak, jak jsou zformulovány, každá situace je naprosto specifická a každý žák i učitel bude používat vlastní slova a prožívat vlastní emoce. Věříme ale, že mohou inspirovat k zamyšlení se nad tím, jak jako pedagogové reagujeme na výroky žáků, jak vedeme diskuze, jak stanovujeme hranice, a pomohou vám k začleňování citlivých témat do výuky.

„ZLATÁ PRAVIDLA DISKUZE“

- Oddělovat názory od nositelů (nesouhlasím s tím, co říkáš × nesouhlasím s Tebou) a bránit osobním útokům a vulgaritám.
- Spíše nehodnotit.
- Snažit se zajistit, aby každý dostal prostor se vyjádřit.
- Hlídat, kolik máme času celkem, ať je možné rozběhlou diskuzi uzavřít. Stanovit časový limit na příspěvek.
- Mluvit k věci.
- V roli moderátora používat aktivní naslouchání (sumarizovat).
- Mít zformulovaný cíl a vracet se k němu.
- Neshazovat odlišné názory.
- Vnést další argumenty – rozšíření pohledu na věc.

Pro více informací k tomu, jak učit o citlivých tématech, doporučujeme:

Lidé v pohybu. Metodika pro práci s kontroverzními tématy uprchlictví a migrace. Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s., a NaZemi, z. s., strany 10–18 (https://www.nazemi.cz/sites/default/files/lide_v_pohybu_web_0.pdf)

Žijeme spolu. Mluvíme spolu? Metodická příručka pro výuku o náboženství na 2. stupni základních škol a středních školách. Charita ČR, strany 24–36 (<https://svet.charita.cz/res/archive/059/006774.pdf?seek=1503933910>)

Modelové situace:

Vnést další argumenty – rozšíření pohledu na věc (aktivita Ochrana oceánů, str. 68)

Žák: „Omezování plastů, ochrana oceánů a tak podobně stejně nemá smysl! My se můžeme snažit, jak chceme, ale v Asii a Africe je jim to jedno a hází plasty do řek a do moře. Kámoš tam byl o prázdninách a viděl to na vlastní oči.“

Učitel: „Věřím, že se to děje - a je to fajn námět k zamyšlení. Jak to vidí ostatní? Má smysl omezovat plasty a chránit oceány?“

Ve většině případů se ozvou i jiné názory a argumenty. Pokud by se nestalo, tak nějaké může vnést na závěr učitel a představit tak další názor.

Snažit se zajistit, aby každý dostal prostor se vyjádřit.

I když jsme limitováni časem, můžeme poskytnout prostor ke zformulování a vyjádření stanoviska například hlasováním, skrz postavení na škále nebo si žáci mohou sdělit svá stanoviska ve dvojici.

Hlídat, kolik máme času celkem, ať je možné rozběhlou diskuzi uzavřít. Stanovit časový limit na příspěvek.

Učitel: „Pozoruji, že se rozjela diskuze a spousta lidí se chce vyjádřit. Tomu úplně rozumím, máme ale už jen 15 minut, než nám zazvoní, a byl bych rád, abychom diskuzi stihli i nějak uzavřít. Prosím tedy, aby zvedli ruku ti, kdo by se chtěli vyjádřit. Kolik vás je, spočítá to prosím někdo?“

Žák: „Je nás 10.“

Učitel: „Dobře. Jak zajistíme, aby měl každý prostor se vyjádřit?“

Když je více času, máme s žáky dobré vztahy, jsou aktivní – otevřu jim prostor, ať navrhnou řešení oni:

Učitel: „Napadá vás, jak to provést?“

Pokud máme málo času/žáci nejsou aktivní, můžeme navrhnout postup rovnou:

Učitel: „V tom případě navrhuji, aby měl každý minutu na vyjádření svého názoru. Rozmyslete si tedy, co chcete sdělit, a snažte se v té minutě vaši myšlenku vypíchnout. Posledních pět minut si necháme na uzavření diskuze. Co na to říkáte?“

Mluvit k věci

Učitel: „Marceli, tlačí nás čas, můžeš prosím shrnout to nejdůležitější, co chceš říct, max. ve třech větách?“

TABULKA S PŘEHLEDEM AKTIVIT – ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

Název aktivity	Věk	Délka aktivity	Téma	Učivo	Str.
Odkud se vzalo slovo voda	11, 12	15 min	voda	slovotvorba, etymologie	18
Voda živá	11, 12	15 min	voda	přívlastky	20
Voda v kostce	11, 12	45 min	voda	sloh 6. ročník	22
Cíle udržitelného rozvoje	11, 12	25 min	udržitelný rozvoj	práce s textem, komunikace	24
Mohu pomoci naší planetě?	13, 14	15 min	udržitelný rozvoj	určování vět hlavních a vedlejších	28
Voda – environmentální otázka	11, 12	25 min	voda	práce s textem, klíčová slova	30
Pitný režim a naše zdraví	14, 15	25 min	zdraví, voda	mediální výchova, práce s textem, argumentace	33
Břímě žízně	14, 15	20–30 min	voda, klima, zdraví	práce s textem, klíčová slova, argumentace, komunikace	36
Pitná voda v Etiopii	13, 14	15 min	voda, klima, zdraví	pravopis i/y, s/z, ú/ů, zdvojené souhlásky, cizí slova	40
Indická voda	14, 15	15 min	voda	práce s textem, klíčovými slovy, koherence textu	42
Typická Afghánka	13, 14	45 min	gender	sloh (charakteristika)	45
Hygiena v Japonsku	14, 15	15 min	hygiena, tradice	rozvrstvení národního jazyka, cizí slova	48
Voda v čečenské válce	14, 15	20–30 min	hygiena, voda, konflikt	publicistický styl, komplexní jazykový rozbor	52
Plasty kolem nás	11, 12	30 min	odpady, život v oceánech	sloh – vypravování	54
Moře plastů	12, 13	15 min	voda v oceánech, znečišťování	větné členy	56
Žluté kachničky	12, 13	30 min	voda v oceánech, znečišťování	velká písmena	58
Ledovec	13, 14	20–30 min	klimatické změny	sloh – líčení	60
Stížnost	14, 15	45 min	lidská práva, životní prostředí	administrativní styl, úřední dopis	62
Interview	14, 15	30 min	cíle udržitelného rozvoje	publicistický styl, interview	65
Ochrana oceánů	14, 15	45 min	voda v oceánech, znečišťování	strukturovaná úvaha	68

TABULKA S PŘEHLEDEM AKTIVIT – MATEMATIKA

Název aktivity	Věk	Délka aktivity	Téma	Učivo
Cíle udržitelného rozvoje	12, 13, 14, 15	30 min	klimatické změny, gender, chudoba, rozvojová spolupráce	geometrické symboly (konstrukční úlohy – popis konstrukce)
Rozvojová čísla	12, 13, 14, 15	15–20 min	chudoba, zahraniční rozvojová spolupráce	dělitelnost (6. ročník), opakování dělitelnosti (7. ročník)
Vlajky	12, 13, 14, 15	15 min	chudoba, rozvojová spolupráce	6.–7. ročník, osová, středová souměrnost
Ušili to na nás	13, 14, 15	20 min	chudoba, odměna za práci	procenta, poměr
Obuj se do toho	13, 14, 15	20 min	chudoba, odměna za práci	procenta, poměr
Kolik platí za tvou práci?	15	45 min	finanční gramotnost	finanční gramotnost
Kdo si pochutnává na banánech?	13, 14, 15	20 min	chudoba, odměna za práci, udržitelná spotřeba	procenta
Migrace lékařů	14, 15	2 x 45 min	migrace	o kolik, kolikrát, procenta, poměr, graf
Remittance	15	30 min	migrace, remittance	výpočet počtu procent, procvičení poměru, práce s grafem
Plastová lahev	15	30 min	lidské aktivity a problémy životního prostředí, recyklace, plastové obaly	objem krychle, obsah, o kolik, kolikrát, poměr
Reduce-Reuse-Recycle	12, 13, 14, 15	15 min	šetření zdrojů, minimalizace odpadu	7. ročník, rozšiřování zlomků
Malé kroky	12, 13, 14, 15	15 min	šetření zdrojů, minimalizace odpadu	7. ročník, opakování převodů jednotek délky, plochy, objemu a hmotnosti
Kupujete nutelu?	12, 13, 14	30 min	odpovědná spotřeba, deštné pralesy, biodiverzita	procvičování opakování procenta, zlomky
Souostroví odpadků	14, 15	45 min	lidské aktivity a problémy životního prostředí, plasty	celá čísla, rovnice
Mikrotenový plastový sáček a plastová taška	14, 15	45 min	lidské aktivity a problémy životního prostředí, plastový odpad, znečištění oceánů	celá čísla, hodnota číselného výrazu, výpočet obsahu
Voda na Zemi?	15	30 min	lidské aktivity a problémy životního prostředí	procenta, objem kvádrů, poměr, celá čísla
Voda v domácnosti	12	30–45 min	lidské aktivity a problémy životního prostředí	o kolik, kolikrát
Neviditelná voda (6. třída)	12	30 min	voda	6. ročník, kvádr, krychle – objem, povrch shrnutí
Neviditelná voda (8. třída)	14	30 min	voda	8. ročník, objem válce
Čadské jezero	12, 13, 14	45 min	voda, lidské aktivity a problémy životního prostředí	sčítání a odčítání přirozených čísel, obsah obrazce
Lesy v Evropě	13	30 min	lidské aktivity a problémy životního prostředí	procenta

TABULKA S PŘEHLEDEM AKTIVIT – OBČANSKÁ VÝCHOVA

Název aktivity	Věk	Délka aktivity	Téma	Učivo
Ekobingo	12, 13, 14, 15	30–45 min	klimatické změny	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Rozložení odpadu v přírodě	12, 13, 14, 15	25 min	klimatické změny, odpady	globální problémy a jejich řešení (+ přírodopis)
Jak snížit odpad	12, 13, 14, 15	25 min	klimatické změny, odpady	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Igelitová, nebo papírová taška?	14, 15	25 min	klimatické změny, odpady	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Skleníkový efekt – výroky	12, 13, 14, 15	25 min	klimatické změny, skleníkový efekt	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Skleníkový efekt – schéma	12, 13, 14, 15	25 min	klimatické změny, skleníkový efekt	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Klimatické změny – výroky	14, 15	25 min	klimatické změny	globální problémy a jejich řešení
Klimatické změny – součást našeho života	12, 13, 14, 15	30–45 min	klimatické změny	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Jak ovlivňujeme klima	12, 13, 14, 15	25 min	klimatické změny	globální problémy a jejich řešení (+ zeměpis, přírodopis)
Příčiny a dopady klimatických změn	12, 13, 14, 15	25 min	klimatické změny	globální problémy a jejich řešení (zeměpis, přírodopis)
Když nákup promluví	12, 13, 14	20 min	dětská práce, lidská práva, odpovědná spotřeba	lidská práva, lidská solidarita, rovnost a nerovnost
Inzerát	12, 13, 14	20 min	dětská práce, lidská práva	lidská práva, pracovní poměr, pracovní podmínky
Reportáž do večerních zpráv	16, 17, 18	45 min	lidská práva	lidská práva, lidská solidarita, rovnost a nerovnost
(Ne)souhlasím!	12, 13, 14, 15	20 min	lidská práva	lidská práva, lidská solidarita, rovnost a nerovnost
DetekHIVní týmy	12, 13, 14, 15	20 min	zdraví ve světě, HIV/AIDS	globální problémy, ochrana před přenosnými chorobami
Co je to gender?	12–18	30 min	gender	gender, rodina a rodinné vztahy, kultura
Genderové stereotypy	12–18	20 min	gender, stereotypy	gender, vztahy mezi lidmi, kultura, komunikace, média a moc
Náboženství versus ženy	12–18	30 min	genderové nerovnosti	gender, víra a náboženství, islám, sociální status a role, teorie sociálních nerovností, demokracie a lidská práva
Kde ženy vládou	12–18	30 min	matriarchát, gender	gender, rodina a rodinné vztahy, sociální status a role, sociální struktura
Sexismus nejen v reklamě	12–18	30 min	gender, sexismus	gender, média a jejich moc, mediální výchova, komunikace, sebepojetí

ODKUD SE VZALO SLOVO VODA?

Žáci pomocí pětilístku přemýšlí nad tématem „voda“ a v různých etymologických slovnících hledají význam slova voda.

V letošním suchém létě slyší Kája ze všech stran slovo voda a přemýšlí o tom, jakou roli v našem životě hraje.

POPIS

Žák utvoří pětilístek ke slovu voda, poté hledáme v etymologickém slovníku význam tohoto slova, překládáme ho do jiných jazyků a porovnáváme podobnosti v kořenech těchto slov.

Možné rozšiřující otázky

- Jakou úlohu hraje voda v běžném (vašem) životě?
- Kdy jste naposled slyšeli nějakou zprávu, která souvisela s vodou? O čem byla? Byla pozitivní, nebo negativní? Proč bývá ve zprávách více negativních zpráv?
- Proč se zabýváme zrovna slovem voda?
- Proč patří voda ve všech jazycích mezi tak stará slova?

METODICKÉ POZNÁMKY

Pětilístek

Pětilístek po pisateli vyžaduje, aby shrnul informace a názory do výrazů, které vystihují (popisují) daný námět nebo o něm uvažují.

1. První řádka je jednoslovné téma, námět (obvykle podstatné jméno).
2. Druhá řádka je dvouslovný popis námětu, jeho podstatných vlastností, jak je vidí pisatel (odpověď na otázku, jaký je námět). V tomto případě jde o dvě přídavná jména.
3. Třetí řádka je sestavena ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu – tedy, co dělá nebo co se s ním děje. Použijeme tři slovesa.
4. Čtvrtá řádka je věta o čtyřech slovech, vztahující se k námětu. Sloveso může chybět.
5. Poslední řádka je jednoslovné synonymum, které rekapituluje podstatu námětu. Nemusí jít o podstatné jméno.

Učivo: slovotvorba, etymologie, 6. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda

Cílová skupina: 11–12 let

Metody a formy práce: kritické myšlení – pětilístek

Časová náročnost: 25–30 minut

Pomůcky: papír, psací potřeby, slovníky (Slovník spisovné češtiny, Etymologický slovník, Synonymický slovník, překladové slovníky – různé jazyky)

Cíle:

- Žák si uvědomí význam slov, naučí se hledat v různých slovnících, porovnává etymologické významy slov v různých jazycích.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

_____

Název tématu - jedno slovo

_____

Vlastnosti tématu - dvě přídavná jména

_____

Co téma dělá - tři slovesa

_____

Věta o čtyřech slovech - slogan

_____

Shrnutí celku jedním slovem
Synonymum

ZDROJE

RUTOVÁ, N. Pětílístek. Respekt neboli [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/petilistek>>.

Další možnou inspiraci pro návazné debaty a práci s obrazným pojmenováním lze nalézt ve článku *Člověk a voda od Jana Sokola*: Jan Sokol, Člověk a voda. Jan Sokol, Názory a texty – Antropologie [online] 9. 3. 2014. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2014/03/clovek-a-voda/>

VODA ŽIVÁ

S pomocí textu písně Voda živá žáci hledají a vytváří přívlastky ke slovu voda a zamýšlí se nad významem vody pro život.

*Kája o prázdninách jen tak bloumá,
poslouchá písničky. Najednou uslyší
písničku Anety Langerové Voda živá.*

POPIS

Rozdáme/promítneme žákům text písně Voda živá (odkaz níže) a hledáme přívlastky ke slovu voda, žáci poté tvoří 3 až 5 přívlastků, mohou to být i neologismy. Žáci vymyslí a napíší k podstatnému jménu voda 5 přívlastků. Dále přemýšlí, proč se v pohádkách používá spojení živá voda, a zamyslí se, jaký význam má voda pro život.

Varianta:

- Pro 9. ročník můžeme text využít k literárnímu rozboru (verš, rým, metafora, inverze).
- Žáky můžeme nechat nad významem vody diskutovat ve dvojicích. Požádáme žáky, aby si představili, že se musíme obejít bez vody, přestalo pršet a vyschly studny. Co by se dělo s přírodou? A co by se stalo s lidmi?

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Aneta Langerová, Voda živá. Text písně: Michal Hrůza. [online]. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/langerova-aneta/voda-ziva-353>
<http://www.langerovaaneta.cz/systemove-stranky/playlisty/par-mist/16-voda-ziva-verze-trio/>

Učivo: přívlastky, 6. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda

Cílová skupina: 11–12 let

Metody a formy práce:

aplikace znalostí přívlastků

Časová náročnost:

15 minut

Pomůcky: papír, psací potřeby, PC s přístupem k internetu

Cíle:

- Žák si procvičí přívlastky.
- Žák se zamyslí nad tím, jaký význam má voda pro náš život v globálních a evropských souvislostech.

VODA

V KOSTCE

Žáci si pomocí metod volného psaní a metody kostky procvičují tvůrčí psaní a zamýšlí se nad tím, jakou roli hraje voda v našem životě.

Kája na základě předchozího úkolu začíná přemýšlet o tom, co voda znamená v našem životě.

POPIS

Využijeme metodu kostky na téma voda. Metoda kostky = volným psaním plníme tyto úkoly:

- popiš (jakkoli chceš, popiš vodu – 3 minuty),*
- porovnej (s nějakým předmětem, jakýmkoliv; čím originálnější, tím lepší – 3 minuty),*
- argumentuj pro a proti (proč voda ano a proč ne, opět 3 minuty).*

Nejprve žáci volným psaním popisují, následně porovnávají a nakonec argumentují. Až dopíše, žáci si ve dvojicích navzájem přečtou, co napsali, a doporučí k hlasitému čtení jeden ze tří úkolů.

Volné psaní znamená, že píšeme po dobu 3 minut vše, co nás k danému tématu napadá, pero je neustále na papíře, zaznamenáváme i myšlenky, které se tématu přímo netýkají.

Možné rozšiřující otázky

- Trpí v některých částech světa nedostatkem vody? Ve kterých?*
- Řešíte u vás doma nedostatek vody? Šetříte doma vodou? Jak?*

METODICKÉ POZNÁMKY

Volné psaní

Volné psaní je jedna z brainstormingových nebo reflexních metod, která dovoluje psát na papír vše, co nás k určitému tématu/námětu právě napadá, aniž bychom své psaní podřizovali nějakým formálním (stylistickým či pravopisným) požadavkům. Volné psaní nám pomáhá objevit v sobě nečekané nápady, myšlenky a souvislosti.

Pravidla volného psaní: Piš po celou stanovenou dobu vše, co tě k tématu napadá. Piš souvislý text, ne jen jednotlivá hesla nebo body. Nevracej se k napsanému, neopravuj, nevylepšuj, co jsi napsal/a. Pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá, zapisuj i pomocné věty („Teď mne nic nenapadá...“), ale snaž se vrátit k tématu. Nenech se ve svých nápadech brzdit pravopisem.

Učivo: sloh 6. ročník

Průřezová témata:

*výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech*

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda

Cílová skupina: 11–12 let

Metody a formy práce:

kritické myšlení – volné psaní, metoda kostky

Časová náročnost:

45 minut

Pomůcky: papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si zlepší slohové dovednosti, bude sdílet své názory a emoce se svými spolužáky.*
- Žák se zamyslí nad tím, jakou roli hraje voda v jejich životě.*

Metoda kostky

Analytická metoda umožňující nazírat na téma z různých úhlů pohledu.

Metoda obdržela svůj název podle šesti stěn kostky – je zde šest zadání, pohledů. Každá stěna je tedy výzvou, co má žák s tématem dělat, jak o něm má přemýšlet.

1. POPIŠ (jak dané téma vypadá, co vidíme...)
2. POROVNEJ (čemu se to podobá, od čeho se liší...)
3. VYBAV SI/ASOCIUJ (co se ti vybaví, když se řekne...)
4. ANALYZUJ (z čeho se daná věc skládá)
5. APLIKUJ (jak to můžeš použít)
6. ARGUMENTUJ (pro a proti – klady a zápory)

Je dobré metodu kostky propojovat s volným psaním a začínat popisem. Následuje výběr z dalších stěn... (Nejde o popsání všech stěn, je na vašem rozhodnutí, které stěny považujete za nejefektivnější.)

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Rutová Nina. Volné psaní [online] Cit. 1. 5. 2019. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/volne-psani>

Kyncl, Kynclová. Kostka [online] Cit. 1. 5. 2019. Dostupné z: <http://www.liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/kostka.html>

CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Aktivita seznamuje žáky na základě práce s textem s Cíli udržitelného rozvoje. Žáci se učí hledat klíčová slova a pracovat ve skupinách.

Kája přemýšlí o tom, co jsou Cíle udržitelného rozvoje a jak jsou spojené s běžným životem, protože jejich učitelka se na to dnes v hodině ptala.

POPIS

Text z přílohy rozstříháme na 5 částí a rozdáme do skupin po 5 žácích. Metodou skládkového učení žáci nastudují text z pracovního listu. Popis skládkového učení naleznete níže v textu. Jakmile žáci dokončí práci, shrnou na závěr celý text 2 větami (5 minut), napíší na papír a odevzdají učiteli.

METODICKÉ POZNÁMKY

Aktivitu lze využít i ve vyšších ročnících.

V rámci shrnutí hodiny a tématu lze pracovat s videem Největší lekce pro svět a Největší lekce pro svět 2 (viz odkazy ve zdrojích).

Otázky do diskuze:

- Proč myslíte, že byly takové cíle nastaveny? K čemu si dávat takové cíle?
- Napadají vás nějaké konkrétní příklady, jak zlepšit svět kolem vás?
- Jaké konkrétní problémy si pod názvy jednotlivých cílů představuješ?
- Které cíle jsou nejdůležitější z hlediska ČR?
- Chybí mezi cíli OSN nějaké téma, které vnímáte jako palčivé a měli bychom se mu jako lidstvo věnovat?

Skládkové učení

- Rozdělte třídu do 5 stejně velkých „expertních“ skupin (A, B, C, D, E) a dejte každé z nich přečíst jeden z textů (všichni v expertní skupině mají tentýž text!). Po přečtení textu mají cca žáci 10 minut na to, aby se v rámci své skupiny shodli na hlavních myšlenkách, komentářích a zajímavostech z nastudovaného materiálu tak, aby byli schopni předat obsah v nezkreslené podobě a zajímavou formou spolužákům z ostatních skupin.

Učivo: práce s textem, komunikace, 6. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: propojenost světa a vzájemná závislost

Téma: udržitelný rozvoj

Cílová skupina: 11–12 let

Metody a formy práce:

kritické myšlení –
skládkové učení

Časová náročnost:

35 minut

Pomůcky: pracovní list,
papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák zjistí, co to jsou Cíle udržitelného rozvoje, naučí se hledat klíčová slova, pracovat s textem ve skupinách, procvičuje komunikaci.
- Žák se seznamuje s aktuálními Cíli udržitelného rozvoje.
- Žák vlastními slovy popíše Cíle udržitelného rozvoje a uvede příklady.

- Požádejte studenty, aby se přeskupili/vrátili do tzv. smíšených (domovských) skupin. Tzn. v každé z nich bude vždy jeden expert A, B, C, D a E.
- Tvorbu expertních a domácích skupin můžeme přehodit – záleží na tom, jak moc chceme žáky přesouvat. (V případě, že původní počet studentů není dělitelný čtyřmi, přiřaďte zbývající studenty do skupin tak, aby byly počtem a „expertně“ co nejvíce vyvážené.)
- V domluveném čase si studenti vzájemně předávají poznatky ze své části materiálu. Je nutno dodržovat časovou dotaci pro jednotlivé členy skupiny a hlídat, aby si expert stihl v dohodnutém čase ověřit, jestli ostatní ve skupině jeho část pochopili (naučili se ji) správně.
- Následuje ověření znalostí v rámci celé třídy: žáci mohou odpovídat na otázky, které si kladou domovské skupiny navzájem, všichni píšou individuální práci na téma zadané učitelem, vytvářejí individuální myšlenkové mapy nebo tvoří samostatně či ve skupině produkt, na kterém se ukáže míra jejich znalostí.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

UNIC Praha. Cíle udržitelného rozvoje. SDGs: Průvodce pro děti [online]. [cit. 28. 1. 2019].

Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/sdgs_pro_deti_4-1.pdf

UNIC Praha. Cíle udržitelného rozvoje [online]. (cit. 28. 6. 2019).

Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>

Rutová Nina. Skládankové učení [online] Cit. 1. 5. 2019.

Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/skladankove-uceni>

Videa

OSN Česká republika. Největší lekce pro svět a největší lekce pro svět 2.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=6qAbzDW6B9c> a <https://www.youtube.com/watch?v=bFWSFJTjP9E>

PRACOVNÍ LIST

A)

Cíle udržitelného rozvoje (ve zkratce SDGs, z anglického Sustainable Development Goals) představují soubor 17 cílů pro udržitelný rozvoj naší planety. Cíle vznikly na základě tříletého vyjednávání mezi členskými státy OSN (Organizace spojených národů), zástupci občanské společnosti, podnikatelské sféry, akademické obce i občany. Hlavními cíli agendy je odstranění extrémní chudoby a hladu, boj proti nerovnostem a klimatická opatření. Cíle byly přijaty v roce 2015 a mají být splněny do roku 2030.

Cíle udržitelného rozvoje se zaměřují na všechny aspekty života lidí na naší planetě a jsou vzájemně provázány. 17 cílů je rozpracováno do celkem 169 podcílů, v rámci kterých jsou vytvořeny hodnotící indikátory, které by měly napomoci při sledování posunu a výsledků u jednotlivých cílů. K dosažení úspěchu nestačí splnit jen některé z cílů, ale je nutné se snažit o naplnění všech jako celku.

B)

Víte, co znamená udržitelnost, na které jsou Cíle udržitelného rozvoje založeny?

Ve spojitosti s Cíli udržitelného rozvoje (SDGs) mluvíme o udržitelném rozvoji, díky kterému jsou zajištěny všechny naše potřeby v současnosti, bez obav, že bychom svým jednáním ohrozili potřeby budoucích generací či na úkor jiných národů. Hlavním důrazem udržitelného rozvoje je plnohodnotné zachování kvalitního životního prostředí, pro současné i budoucí generace.

Udržitelný rozvoj se skládá ze tří sfér – sociální, ekonomické a environmentální, které nelze vnímat odděleně, jedná se totiž o propojený systém. Stejně tak musí i Cíle udržitelného rozvoje pokrývat všechny tři oblasti, aby bylo zaručeno efektivní fungování.

C)

Do sociální sféry patří tyto cíle

Základem sociální sféry je budování udržitelné společnosti vzdělaných, odpovědných a aktivních občanů, kteří se zajímají o své okolí, respektují lidská a občanská práva a také usilují o omezování rozdílů a chudoby ve společnosti.

Například: V České republice vnímáme možnost chodit do školy či k lékaři jako běžnou věc, ale ne všude na světě mají lidé stejné příležitosti. Je tedy potřeba umožnit, aby byl každý člověk chráněn například před nezaměstnaností a byl mu umožněn přístup ke kvalitní zdravotnické péči či vzdělání. Těmto věcem se říká sociální ochrana, která by měla být zajištěna jako podpora i těm nejchudším a nejvíce zranitelným lidem.

D)

Do ekonomické sféry patří tyto cíle

V dnešní době ne vždy dbáme na to, jak náš rozvoj ovlivňuje životní prostředí. Možnosti našeho rozvoje se odvíjejí od možností, které nám dávají přírodní zdroje. Proto bychom je měli využívat tak, aby nedošlo k jejich úplnému vyčerpání.

Je nutné dbát na to, aby se podniky a firmy při svém provozu chovaly zodpovědně a nepoškozovaly životní prostředí. Zároveň je důležité zachovat udržitelnou spolupráci mezi hospodářským průmyslem, mezinárodním obchodem a rozvojem regionů spolu s jejich sociální i environmentální sférou.

Například: Firmy by měly modernizovat svou výrobu tak, aby omezily množství škodlivých látek, které poškozují nejen přírodu, ale i zdraví zaměstnanců. Výrobky a zboží je třeba vyrábět tak, aby nevznikalo mnoho odpadů a byly dobře využité zdroje (jako je ropa apod.). Ne všude na světě také dostávají lidé za svou práci důstojně zapláceno.

E)

Do environmentální sféry patří tyto cíle

Jsme závislí na přírodních zdrojích, jako jsou například dřevo, kovy, fosilní paliva, voda, vzduch a půda, bez kterých bychom na Zemi přežili s velkými obtížemi. Proto s nimi musíme hospodařit tak, aby nám v budoucnu nedošly. Z toho důvodu musíme dbát na ochranu vzácných ekosystémů, omezování znečištění při těžbě a spotřebě neobnovitelných zdrojů a přijmout klimatická ochranná opatření.

Například: V České republice vnímáme čistou pitnou vodu jako samozřejmost, ale ne všude na světě je tomu stejně. Je tak potřeba snižovat znečištění vod různými odpady a zvýšení recyklace odpadních vod. S dostatkem čisté vody nesouvisí pouze naše potřeby, ale je s ním spojeno kvalitní fungování ekosystémů, jako jsou lesy, mokřady, řeky a jezera.

Ke všem těmto cílům by mělo dopomoci Partnerství ke splnění cílů

MOHU POMOCI NAŠÍ PLANETĚ?

Žáci procvičují syntax a přemýšlejí o zodpovědnosti k naší planetě.

Kája přemýšlí v návaznosti na předchozí hodinu ve škole o tom, jak může pomoci naší planetě.

POPIS

Žákům rozdáme pracovní listy. Žáci provedou rozbor prvního souvětí textu v pracovním listu, určí věty hlavní a vedlejší, druhy vedlejších vět, poměry mezi větami hlavními, spojky souřadící a podřadící.

Učitel přečte 3 souvětí: „Jsme první generací, která může odstranit extrémní chudobu na Zemi, a zároveň poslední generací, která může zabránit nejhorším dopadům globálního oteplování, než bude příliš pozdě.“ Žáci si ve dvojicích sdělí názor, proč jsme první a poslední generací. Společně je napíšou na papír a odevzdají učiteli (ten vybere nejzajímavější úvahy a přečte v následující hodině).

METODICKÉ POZNÁMKY

- Doporučujeme začít aktivitou Cíle udržitelného rozvoje (žáci se blíže seznámí s problematikou Cílů udržitelného rozvoje).
- Je možné přidat k textu i vyhledávání cizích slov, kdy si je poté se žáky vysvětlíme, aby porozuměli kontextu.
- Žáci místo sepsání svých argumentů mohou debatovat ve dvojici/skupině a poté prezentovat své názory ve společné diskuzi.

Možné rozšiřující otázky

- Jaké řešení bys navrhl/a na obecné úrovni? Co by měly proti globálnímu oteplování dělat mezinárodní organizace, vlády jednotlivých států, radnice jednotlivých měst? Co by měli změnit manažeři firem?
- Co můžeš udělat ty sám/a?

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

Učivo: určování vět hlavních a vedlejších, 8. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: udržitelný rozvoj

Cílová skupina: 13–14 let

Metody a formy práce: jazykový rozbor, grafické znázornění souvětí

Časová náročnost: 25 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák rozebírá souvětí, určuje hlavní a vedlejší věty.
- Žák přemýšlí o vlastní zodpovědnosti, která se vztahuje k cílům udržitelného rozvoje.

ZDROJE

Cíle udržitelného rozvoje (průvodce pro děti). In: OSN – centrum – Pro školy – SDGs: Průvodce pro děti [online]. [cit. 28. 1. 2019]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/sdgs_pro_deti_4-1.pdf

PRACOVNÍ LIST

„Hlavním smyslem Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) je, aby všichni lidé na zemi mohli žít důstojný život bez chudoby, hladu a nerovnosti a mohli plně rozvinout svůj potenciál. Každého z nás SDGs zavazují, abychom byli zodpovědnými obyvateli planety, kteří berou ohled na lidi i ekosystémy a podporují opatření v oblasti klimatických změn, na nichž závisí životy nás všech. Jsme první generací, která může odstranit extrémní chudobu na Zemi, a zároveň poslední generací, která může zabránit nejhorším dopadům globálního oteplování, než bude příliš pozdě. SDGs jsou výsledkem dohody států, která je pro svět významným krokem k jejich dosažení. Nyní musíme kurz udržet a nepolevit.“ Takto výstižně charakterizuje SDGs bývalý šéf Organizace spojených národů Pan Ki-mun. Ovšem abychom SDGs naplnili, musí svým dílem přispět nejen jednotlivé vlády států OSN, ale prakticky my všichni.

Pozn.: Současným generálním tajemníkem OSN je António Guterres. (2019)

ÚKOL

Zodpovězte otázku: Proč je v textu věta, že jsme **první a poslední generací**?

VODA

ENVIRONMENTÁLNÍ OTÁZKA

Žáci zpracovávají odborný text o vodě metodou I.N.S.E.R.T.

Příští týden Kája ve škole zjišťuje, že se v zeměpise začínají učit o vodě.

POPIS

Přečteme text z pracovního listu metodou I.N.S.E.R.T. (10 minut). Každý žák si během čtení dělá po stranách značky (nejčastěji po odstavcích):

- co vím,*
- co je pro mě nové,*
- co bych chtěl o daném tématu ještě vědět.*

Poté žáci si zapíší své poznatky do tabulky (5 minut).

Vybereme 2 žáky, jeden přečte sloupec Co vím (ostatní doplňují, co nebylo řečeno), druhý přečte sloupec Co bylo pro mne nové (ostatní opět doplňují, co nebylo řečeno).

To, co mají ve sloupci Co bych chtěl vědět, dostanou žáci ke zpracování za domácí úkol a připraví si odpovědi na své otázky. Na závěr hodiny žáci napíší odpověď na otázku (5 minut): Proč se z environmentální otázky o vodě stává otázka politická, společenská a morální?

Možné rozšiřující otázky

- Lze přežít bez vody?*
- Je voda už dnes obchodní artikl? Kdo obchoduje s vodou a jak?*
- Uveďte příklad, kdy se problematika vody může stát otázkou politickou, společenskou nebo morální.*

Učivo: práce s textem, klíčová slova, 6. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda

Cílová skupina: 11–12 let

Metody a formy práce:

kritické myšlení – metoda I.N.S.E.R.T. – čtení textu, každý žák si dělá po stranách značky

Časová náročnost:

25 minut

Pomůcky: papír, psací potřeby

Cíle:

- *Žák se učí pracovat s klíčovými slovy, studuje text pomocí metody I.N.S.E.R.T.*
- *Žák přemýšlí nad rozložením vody na světě a nad dostupností pitné vody.*

METODICKÉ POZNÁMKY

Metoda I.N.S.E.R.T.

Je jednou z metod kritického myšlení, která se využívá při četbě textu. Systémem několika značek vyjadřujeme svůj jedinečný vztah k informacím v článku a pomocí znamének jej zviditelňujeme. Ve finální fázi značky pomohou k rychlé orientaci v textu a k zápisu nejpodstatnějších poznatků, pomáhají získávat, analyzovat a třídit informace.

✓	U informací v textu, které znáš, vyznač po stranách fajfku.
-	U informace, která je v rozporu s tím, co znáš, vyznač symbol pro znaménko minus.
+	U informace, která je pro tebe nová, vyznač symbol pro znaménko plus.
?	U informace, o které by ses chtěl/a dozvědět více, vyznač otazník.

Při čtení není třeba označovat všechny informace, stačí jedna či dvě značky na odstavec. Je třeba označovat informace hned při prvním čtení textu. Je možné změnit způsob značení daných kolonek. Lze zvolit jen některé informace k zaznačování.

✓ To, co jsem věděl/a	+To, co je pro mě nová informace	- Informace, která je v rozporu s tím, co znám	? Chci se dozvědět více

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Voda ve světě (s. 29) – publikace Kdo je za vodou. Na Zemi [online]. (cit. 28. 1. 2019).

Dostupné z: <https://www.nazemi.cz/cs/kdo-je-za-vodou-voda-jako-podminka-rozvoje-1>

Rutová Nina. INSERT [online] Cit. 1. 5. 2019.

Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/insert>

Doplňující informace:

Článek Spotřeba vody v rozvojovém světě: Jedno naše spláchnutí (22. 3. 2012). ČT 24 – Ekonomika [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1183258-spotreba-vody-v-rozvojem-svete-jedno-nase-splachnuti>

PRACOVNÍ LIST

Při pohledu z vesmíru je planeta Země téměř zcela modrá. Tak modrá, že se jí říká Modrá planeta. Ze tří čtvrtin ji pokrývá voda, a mohlo by se tedy zdát, že vody je na Zemi pro všechny dostatek. Je tomu ale skutečně tak?

Většina vody na Zemi je slaná voda světových oceánů, která je pro přímou spotřebu člověkem a pro veškerý další život s výjimkou mořských rostlin a živočichů bez drahých a energeticky náročných technologií nepoužitelná. Sladké vody zbývá z celkového objemu relativně málo. Zdroje se sice v přesných údajích rozcházejí, hovoří ale zhruba o 1 až 3 % z celkového objemu vody na Zemi. Část z toho je ještě ve formě ledovců, takže sladké vody vhodné pro pití, zavlažování a průmysl zůstává méně než 1 %. Přesto se stále jedná o obrovské množství vody, které by, alespoň teoreticky, mělo stačit pro všechny stávající obyvatele Země.

Je tedy vody na Zemi pro všechny lidi dost? Bude jí při současném celosvětovém růstu populace dost i za několik desítek let? Z jakých předpokladů vlastně vycházejí katastrofické předpovědi týkající se nedostatku vody? A ještě jinak: proč tisíce lidí trpí nedostatkem nezávadné vody i v oblastech, kde je vody fyzicky dost pro všechny? Jak vypadá život těch, kteří chodí pro vodu denně několik kilometrů? Jaké jsou důsledky nedostatku vody pro lidi a celé komunity? Komu patří voda? Jak voda souvisí s rozvojem chudých oblastí světa?

Podle odborníků není problémem ani tak hrozící fyzický nedostatek vody na světě jako spíš způsob, jakým je voda rozložena, spravována a distribuována. Jsou oblasti, které v důsledku klimatických změn a dalších procesů způsobených lidskou činností trápí sucho častěji, než tomu bylo dřív. A jsou lidé, zejména chudí lidé s malými finančními prostředky a nízkým politickým vlivem, kteří jsou systematicky vylučováni z přístupu k nezávadné pitné vodě. Ze zdánlivě čistě environmentální otázky, jakou by se nedostatek vody mohl zdát, se tak stává otázka politická, společenská a morální.

✓ To, co jsem věděl/a	+	? Chci se dozvědět více

ÚKOL

Vysvětli, proč se z environmentální otázky o vodě stává otázka politická, společenská a morální?

PITNÝ REŽIM

A NAŠE ZDRAVÍ

Aktivita se zabývá dvěma názory na důležitost pitného režimu. Na dvou rozdílných textech se žák učí kriticky myslet, orientovat se ve světě médií a argumentovat.

Kája se dívá na televizi, kde mluví lékař, který tvrdí, že pitný režim není tak zásadní a že nikde není vědecky doloženo, kolik má člověk vypít vody.

POPIS

Dvojice žáků dostane 2 texty z pracovního listu. Každý žák si sám přečte jeden text. Oba žáci navzájem shrnou obsah jejich článku. Poté ve dvojicích nakreslí Vennův diagram a každý si do jednoho kruhu napíše heslovitě pojmy platné pouze pro jeho text. Diskutují spolu a doplní do průniku kruhů pojmy, které jsou pro oba texty společné. Na závěr žáci písemně zodpoví otázku z průniku obou textů: Jaký závěr jsem si udělal ohledně pitného režimu?

Varianta: Můžeme pokračovat debatou, 2 skupiny proti sobě uvádí argumenty (jedna pro a jedna proti faktu, že se má vypít 2 litry vody denně), úkolem je přesvědčit druhou skupinu.

METODICKÉ POZNÁMKY

- Aktivita může sloužit i k diskuzi o věrohodnosti některých médií. Lze rozvinout debatu o vlivu médií a práci s informačními zdroji.
- Aktivitu můžete využít k debatě o propojení se znalostmi z jiných předmětů a doplnit svůj názor o prospěšnosti a potřebnosti vody z jiných hodin a rozvinout problematiku vody a zdraví a také problémů s dostupností pitné vody. V další hodině je možné navázat textem Břímě žízně.

Doplňující otázky:

Kdo a co mě ovlivňuje v pitném režimu? Mám možnost se napít vždy, když potřebuji? Kdy naposled jsem měl/a opravdu velkou žízeň?

Jaký pitný režim myslíte, že měl třeba zemědělec před 150 lety? Jaký pitný režim může mít například švadlena v Indii? Jaký pitný režim může mít pracovník na plantáži banánů v Kolumbii? A třeba policista v Etiopii, v oblasti, kde jsou sucha a voda je na příděl? Jak tedy může nedostatečný přístup ke zdravotně nezávadné vodě ovlivňovat pitný režim člověka?

Učivo: mediální výchova, práce s textem, argumentace, 9. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: zdraví, voda

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: kritické myšlení – Vennovy diagramy pro srovnání dvou skutečností

Časová náročnost: 25 minut

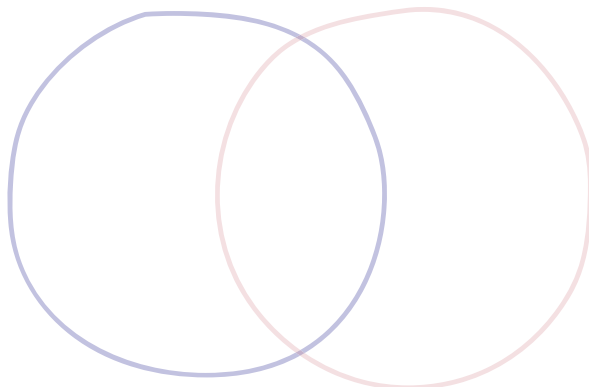
Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák pracuje se dvěma texty, porovnává jednotlivé pojmy, učí se významy slov, učí se argumentovat.

Vennův diagram

Schéma – 2 kružnice (případně více), které se protínají – v průniku vzniká prostor pro společné rysy. Metoda vede efektivně žáky k analýze témat, jejich porovnání, vymezení společných rysů, uvědomění si odlišností.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Článek Je pitný režim podvod (19. 1. 2014). OnaDnes – Fit [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/dieta/je-pitny-rezim-podvod.A140117_104832_dieta_pet

Článek Pitný režim: Zapomeňte na kávu i alkohol (1. 8. 2014). In: Sestřička [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <http://sestricka.com/pitny-rezim-zapomente-na-kavu-i-alkohol>

PRACOVNÍ LIST

Závislých na vodě přibývá. Je pitný režim podvod?

Na světě je nový výraz: aquaholik. Možná se týká vás, určitě někoho z vašeho okolí. Tato závislost postihuje lidi, kteří se snaží vypít co nejvíc vody, protože věří, že to zdraví prospívá. „Je to posedlost, něco jako drogová závislost,“ zlobí se plastický chirurg Jan Měšťák, když slyší výraz pitný režim.

Pijte, i když nemáte žízeň. Hydratujte, budete mít krásnou pleť, zaženete pocit hladu, zhubnete, z těla se vyplaví toxické látky. Pijte pořád, co nejvíc, minimálně dva litry, ideálně tři litry denně. Tyhle rady se na nás valí z televize, časopisů, internetu. Věta „napij se“ zní ve většině rodin.

Dřív to bývalo jinak: děti přiběhly domů, nalily si do sklenice ovocnou šťávu z lahve, která stávala u dřezu, doplnily vodou z kohoutku, vypily a běžely ven. Nepilo se ve škole (čaj v jídelně byl nepitný), nepilo se venku (plastové lahve s vodou či limonádami neexistovaly).

„Moje maminka nepila vůbec, když tak jen kávu, a dožila se osmaosmdesáti let,“ říká Jan Měšťák a pokračuje: „Běžně operuju tři čtyři hodiny a nepiju při tom. Když jsem hrál vrcholově volejbal, měli jsme třífázové tréninky v tropických vedrech, žádné lahve s vodou jsme neměli. Dnes se z pití stal rituál, závislost. Kolegyně ze Švédska při návštěvě Prahy říkala, že nechápe, proč tady lidi pořád nosí lahve a pijí z nich na zastávce, v tramvaji, na ulici. Tuhle jsem četl v časopise pro maminky, že je třeba dohlédnout, aby devítileté dítě denně vypilo litr a půl. Zbláznili se?“

Pitný režim: voda je nutnost

Z médií se k nám dostávají nejrůznější zprávy a výzkumy doprovázené čísly, jež nám přikazují, kolik litrů tekutiny bychom denně měli svému tělu dopřát. Ale jak se v takové záplavě informací vyznat, když každá radí něco úplně jiného – stačí pít dva litry tekutin za den, nebo snad až čtyři?

„Samozřejmě nelze určit jedno číslo, podle kterého bychom se měli řídit všichni. Množství tekutin, které každý den potřebujeme, je závislé na naší hmotnosti. Obecně lze říci, že na každých 10 kg lidské hmotnosti je vhodné vypít 3 dcl tekutiny,“ říká PharmDr. Lenka Zemanová, lékárnice z Alphega lékárny v Lounech.

Proč je důležité pít?

Kromě toho, že je nutné tělo stále hydratovat a doplňovat tekutiny, které vyloučí, díky dostatečnému pití se daří z těla odplavovat nadbytečné tuky a škodliviny.

Voda je nutnost

Jednou z nejvhodnějších voleb při výběru nápojů je voda. Nejenže bude díky ní vaše tělo hydratované a nebude zatěžováno cukry, ale pití vody se projeví i na kvalitě vaší pleti. Voda pleť zvláčňuje, bojuje s výskytem vrásek a dokáže udržet svěží vzhled.

„Ve vodě navíc probíhají základní biochemické reakce, které pomáhají tělu regulovat teplotu, a reagovat tak na stav vnějšího prostředí. Voda by tedy měla tvořit 50 % vašeho denního příjmu tekutin,“ říká PharmDr. Lenka Zemanová.

ÚKOL

Jaký závěr jsem si udělal/a ohledně pitného režimu?

BŘÍMĚ ŽÍZNĚ

Aktivita vede žáky pomocí metody trojitého zápisníku k přemýšlení o tom, že ne všude na světě je dostatek pitné vody.

Po debatě o tom, kolik vody denně vypít, se Kája dostává k myšlence, že ne všichni na světě mají dostatek pitné vody.

POPIS

Žáci si přečtou text z pracovního listu. Zpracují jej metodou trojitého zápisníku. Poté přečtou své komentáře (abychom se vešli do časového limitu – 2 až 3 žáci).

REFLEXE

Jaké jsou důvody nedostatku pitné/nezávaďné vody, které jsou uvedené v článku? Jaké jsou důsledky nedostatku vody? Když byste realizovali svůj projekt, na co je třeba si dát pozor, aby neskončil špatně jako v ukázce z článku?

Varianty: můžeme v textu vyhledávat slovesa, tvořit infinitivy, určovat vidy.

Délku textu lze upravit dle věku žáků a daných potřeb (část textu je využita i v aktivitě Pitná voda v Etiopii).

METODICKÉ POZNÁMKY

Trojité zápisník

Slouží k zaznamenání podstatných myšlenek, žák má možnost se vyjádřit k textu a přidat vlastní myšlenky. Žák si nejprve rozdělí list papíru na tři sloupce, poté přečte text a podle svého uvážení vybere a přesně opíše jednu větu z textu a na stejný řádek napíše svůj komentář. Předá celý list sousedovi, ten k jeho komentáři přepíše komentář svůj a vrátí zpět spolužákovi. Doporučuje se dělat zápisky již v průběhu četby (metoda je rozšířenou variantou Dvojitého zápisníku, kdy žák píše pouze svůj komentář).

Citace z textu	Můj komentář	Komentář spolužáka

Učivo: práce s textem, klíčová slova, argumentace, komunikace, 9. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: propojenost světa a vzájemná závislost, životní prostředí, chudoba a nerovnost

Téma: voda, klima, zdraví

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: kritické myšlení – trojitý zápisník (slouží k zaznamenání podstatných myšlenek)

Časová náročnost: 30–35 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák pracuje s textem, klíčovými slovy, učí se rozlišovat podstatné od nepodstatného, komunikuje s ostatními.
- Žák se seznamuje s tím, že obyvatelé jednotlivých států světa nemají stejné podmínky k přístupu k pitné vodě. Žák popíše rozličné podmínky v přístupu k pitné vodě a uvede příklady.

Možné rozšiřující otázky

- Dokážete si představit, že byste nosili tolik kilo?
- A víte, kolik váží vaše aktovka?
- Co myslíte, z jakého důvodu nosí vodu spíše ženy a menší chlapci? Co by se muselo stát, aby vodu nosili ti nejsilnější?
- Pociťujeme sucho i jinde na světě? Kde a z jakých důvodů?
- Co jej může způsobovat?

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Metodický list: Cesta k vodě (článek Břímě žízně). Varianty [online]. (cit. 28. 1. 2019).
Dostupné z: <https://www.varianty.cz/metodicke-listy/234-cesta-k-vode>

PRACOVNÍ LIST

Břímě žízně

Její nohy horu znají. I ve čtyři hodiny ráno, jen za svitu hvězd, dokáže Aylito Binayo seběhnout po strmých skalách k řece a vyšplhat zpátky do své vesnice s 23kilogramovým nákladem vody na zádech. Je jí 25 let a téměř celý život chodí touto cestou třikrát denně – stejně jako kterákoli jiná žena z vesnice Foro v okrese Konso v jihozápadní Etiopii. Aylito opustila školu v osmi letech, zčásti proto, že musela pomáhat matce nosit vodu z řeky Toiro. Voda je špinavá a pít ji je nebezpečné; každým rokem, v němž trvá sucho, je kdysi vydatná řeka vyčerpanější. Je to však jediná voda, kterou kdy Foro měla.

Nosit vodu je hlavní životní náplní Aylito. Musí však také pomáhat manželovi pěstovat maniok a různé druhy zeleniny na jejich polích, musí chodit na trávu pro jejich kozy, sušit zrní a nosit je do mlýna, kde je semelou na mouku, vařit jídlo, udržovat čistotu v ohrazeném prostoru, kde rodina bydlí, a starat se o tři malé syny. Žádná z těchto prací však není tak časově náročná jako oněch osm hodin, které denně stráví donáškou vody.

Špinavá voda a život bez záchodů a bez řádné hygieny zabíjejí ročně po celém světě 3,3 milionu lidí, většinou dětí do pěti let. Tady v jižní Etiopii nedostatek dešťů za posledních několik let způsobil, že se dá těžko najít i špinavá voda. Tam, kde je čistá voda nejvzácnější, je její donáška téměř vždy úkolem žen. Vodu nosí i nejmenší chlapci, ovšem jen do svých sedmi nebo osmi let. Toto pravidlo důsledně dodržují muži i ženy. „Když ji nosí chlapci starší, lidé si začnou povídat, že žena je líná,“ říká Aylito.

Když trávíte hodiny nošením vody na dlouhé vzdálenosti, vážíte každou kapku. Přesvědčovat lidi, aby vodu používali na mytí, je mnohem obtížnější, když se voda vynáší na vysoký kopec. Přesto však jsou sanitární opatření a hygiena důležité – samo řádné mytí rukou může snížit výskyt průjmových onemocnění přibližně o 45 procent. Aylito si myje ruce vodou „možná jednou denně“, jak říká. Šaty pere jednou za rok. „Nemáme dost vody na pití, jak si můžeme prát oblečení?“ říká. Tělo si myje jen občas. Průzkum z roku 2007 ukázal, že ani jediná domácnost v Konsu neměla u své latríny vodu s mýdlem nebo popelem (ucházející čistící prostředek), aby si lidé mohli umýt ruce. Rodina Aylito nedávno vykopala latrínu, nemůže si však dovolit koupit mýdlo. Velká část peněz, které mají, padne na návštěvy vesnického zdravotního střediska. Tam vždy zaplatí v přepočtu čtyři až osm dolarů za léčbu průjmů, které chlapci pravidelně dostávají vinou bakterií a parazitů z nedostatku řádné hygieny a z pití neupravené říční vody.

Přivádět vodu do odlehlých vesnic však s sebou nese obrovské problémy. Četné vesnice v tropech byly postaveny vysoko v kopcích, kde je chladněji, kde méně hrozí malárie a odkud lze snáze zahlédnout blížícího se nepřítele. Sucho a odlesňování neustále snižují hladinu podzemní vody a v některých částech okresu Konso leží její hladina více než 120 metrů pod povrchem. To nejlepší, co lze v některých vesnicích udělat, je vykopat studnu poblíž řeky. Voda se sice nepřiblíží, ale alespoň je spolehlivá, snáze se čerpá a je větší pravděpodobnost, že bude nezávadná.

Ve vesnicích Konsa lze nalézt mnoho přízračných pozůstatků dřívějších vodohospodářských projektů. Po celém rozvojovém světě je největším problémem takových projektů skutečnost, že asi polovina z nich selže krátce po odchodu skupin, které je vytvořily. Někdy se používá technika, kterou nelze v místě opravit, někdy jsou náhradní díly k dostání jen v hlavním městě. Jiné důvody jsou však naprosto triviální: vesničané nemohou sehnat peníze na několikahaléřovou součástku nebo nedůvěřují nikomu, kdo by mohl nákup za jejich společné peníze obstarat. V roce 2007 zjistil průzkum v Konsu, že z 35 dokončených projektů jich funguje jen devět...

PITNÁ VODA

V ETIOPII

Žáci doplňují vynechaná písmena do textu a následně se zamýšlí nad důsledky nedostatku vody. Žáci procvičují pravopis i/y, s/z, ú/ů, zdvojené souhlásky, cizí slova.

Kája se dostává k myšlence, že ne všichni na světě mají dostatek pitné vody a hledá si konkrétní příklady.

POPIS

Žáci dostanou pracovní list s vynechanými písmeny. Písmena doplní a poté si texty navzájem opraví. Správnost výsledku zkontroluje učitel. Žáci poté napíší 1–2 větami shrnutí textu.

Varianta: Text je možné také využít i jako diktát.

Možné rozšiřující otázky

- *Myslíte si, že je v České republice nedostatek vody problémem? Kde a proč?*
- *Stalo se vám někdy, že ve vaší studni na chatě nebo doma došla voda? Co bylo důvodem a co jste dělali?*
- *Víte, kolik vody se spotřebuje kupříkladu na praní? Mytí nádobí?*
- *Jak můžeme my sami šetřit pitnou vodou? Co mohou dělat zemědělci, lesníci, architekti?*

Poznámka: Aktivita vychází z předchozí aktivity (část článku Břímě žízně).

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Metodický list: Cesta k vodě (článek Břímě žízně). Varianty [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <https://www.varianty.cz/metodicke-listy/234-cesta-k-vode>

Učivo: pravopis i/y, s/z, ú/ů, zdvojené souhlásky, cizí slova, 8. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: propojenost světa a vzájemná závislost, životní prostředí

Téma: voda, klima, zdraví

Cílová skupina: 13–14 let

Metody a formy práce:

pravopisné cvičení – doplňovačka

Časová náročnost:

15 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si procvičí pravopis a psaní cizích slov.
- Žák zjišťuje, že jednotlivé státy světa nemají stejné podmínky v přístupu k pitné vodě.

PRACOVNÍ LIST

Když trávíte hodiny nošením vody na dlouhé vzdálenosti, vážíte každou kapku. Přesvědčovat lidi, aby vodu používali na mytí, je mnohem obtížnější, když se voda vynáší na vysoký kopec. Přesto však jsou sanitární opatření a hygiena důležité – samo řádné mytí rukou může snížit výskyt průjmových onemocnění přibližně o 45 procent. Aylito si myje ruce vodou „možná jednou denně“, jak říká. Šaty pere jednou za rok. „Nemáme dost vody na pití, jak si můžeme prát oblečení?“ říká. Tělo si myje jen občas. Průzkum z roku 2007 ukázal, že ani jediná domácnost v Konsu neměla u své latríny vodu s mýdlem nebo popelem (ucházející čisticí prostředek), aby si lidé mohli umýt ruce. Rodina Aylito nedávno vykopala latrínu, nemůže si však dovolit koupit mýdlo. Velká část peněz, které mají, padne na návštěvy vesnického zdravotního střediska. Tam vždy zaplatí v přepočtu čtyři až osm dolarů za léčbu průjmů, které chlapci pravidelně dostávají vinou bakterií a parazitů z nedostatku řádné hygieny a z pití neupravené říční vody.

Když trávíte hodiny nošením vody na dlouhé vzdálenosti, vážíte každou kapku. Přesvědčovat lidi, aby vodu používali na mytí, je mnohem obtížnější, když se voda vynáší na vysoký kopec. Přesto však jsou sanitární opatření a hygiena důležité – samo řádné mytí rukou může snížit výskyt průjmových onemocnění přibližně o 45 procent. Aylito si myje ruce vodou „možná jednou denně“, jak říká. Šaty pere jednou za rok. „Nemáme dost vody na pití, jak si můžeme prát oblečení?“ říká. Tělo si myje jen občas. Průzkum z roku 2007 ukázal, že ani jediná domácnost v Konsu neměla u své latríny vodu s mýdlem nebo popelem (ucházející čisticí prostředek), aby si lidé mohli umýt ruce. Rodina Aylito nedávno vykopala latrínu, nemůže si však dovolit koupit mýdlo. Velká část peněz, které mají, padne na návštěvy vesnického zdravotního střediska. Tam vždy zaplatí v přepočtu čtyři až osm dolarů za léčbu průjmů, které chlapci pravidelně dostávají vinou bakterií a parazitů z nedostatku řádné hygieny a z pití neupravené říční vody.

ÚKOL

Shrňte jednou až dvěma větami obsah textu.

INDICKÁ VODA

Aktivita, která podporuje přehled žáků o tom, kdo a jak využívá vodu. Na textu si žáci procvičují textovou návaznost.

Kája slyší v televizi o tom, jak v Indii používají podzemní vodu pro zavlažovací systémy. Přemýšlí o tom, jak to může ovlivnit podzemní vodu v jiných státech.

POPIS

Každá dvojice žáků dostane rozstříhaný text z pracovního listu (na 4 odstavce) a jejich úkolem je seřadit jej podle smyslu. Poté text přečteme buď společně, nebo každá dvojice sama. Zeptáme se žáků, jestli mají otázky k textu, a shrneme smysl textu. Nakonec žáci písemně zodpovědí otázku: Jaká jsou závažná rizika, která se týkají dostupnosti vody ve světě? Odpovědi společně přečteme.

Varianta:

- *Text je možné přečíst formou párového čtení. Každý žák ve dvojici si sám přečte jeden odstavec (odstavce se od sebe liší) a poté obsah svého odstavce sdělí spolužákovi. Metoda umožňuje předat informaci svou vlastní slovní zásobou, upevňuje uvědomění textu. Žáci si mohou navzájem pokládat otázky, které se týkají odstavce, který četli.*
- *Za domácí úkol napsat úvahu na téma Jaká jsou rizika dostupnosti vody ve světě?*

METODICKÉ POZNÁMKY

Z reflexe pilotáže aktivity

Aktivitu lze rozšířit a zapojit mezipředmětové vazby a využít předchozích znalostí žáků. „Při testování byly žákům předloženy předem připravené slepé mapy s kontinentem Asie. Nad slepou mapu měli nadepsat název daného kontinentu. Posléze bylo jejich úkolem na oné mapě nalézt a zvýraznit Indii. Pod mapu měli žáci následně uvést alespoň tři údaje o životních a přírodních podmínkách, jež panují v této oblasti. Aktivita cílila na zjištění jejich dříve získaných poznatků a dosažení mezipředmětových vazeb (občanská nauka, zeměpis, dějepis). Nevěděli předem, že Indie bude tématem připraveného textu. Již od této aktivity pracovali žáci ve dvojicích.

Po zpracování textu se lze ke slepé mapě vrátit a žáci srovnají informace, které již znali a které jsou pro ně nové. Na závěr je možné zpracovat téma Voda formou pětilístku (viz aktivita: Odkud se vzalo slovo voda?).

Učivo: práce s textem, klíčovými slovy, koherence textu, 9. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: sestavování textu podle návaznosti, práce s textem, práce ve dvojici

Časová náročnost: 20–25 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si procvičuje textovou návaznost.
- Žák se dozvídá o hygieně a hospodaření s vodou v jiných státech světa.

MOŽNÉ DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKY K DISKUZÍ:

- *Jak to vypadá se suchem a zásobami vody v ČR? Pociťujeme i zde nedostatek vody? Jaký důsledek může mít nedostatek vody pro lidstvo i přírodu?*
- *Čím jsou pro člověka důležité ledovce?*
- *Z jakého úhlu pohledu? Co se bude dít – či co se již děje – v oblastech, kde došly zásoby vody?*
- *Jaký to bude mít v budoucnu dopady na nás na všechny?*

Václav Cílek

Geolog a klimatolog Václav Cílek je proslulý popularizátor vědy narozený v Brně. Již od útlého věku jej fascinovala příroda a síly s ní spojené. Nějaký čas studoval anglicko-svahilskou střední školu v Tanzanii. Na Karlově univerzitě vystudoval obor geologie. Kromě geologie a klimatologie se věnuje řadě dalších odborných činností, ve svých knihách píše i o filozofii, teologii či výtvarném umění. Mimo jiného také překládá taoistické a zenové texty. Podílí se na televizních projektech a vede také kurzy věnující se vývoji české krajiny, na tuzemských i amerických univerzitách.

Krátké video s autorem najdete zde: https://www.youtube.com/watch?v=Wh0_hNnzzzI

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Václav Cílek – Indická voda (26. 4. 2015). Respekt [online] archiv pro předplatitele. (cit. 28. 1. 2019).

Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/18/indicka-voda>

Česká televize. RNDr. Václav Cílek, CSc. [online]. (cit. 20. 6. 2019).

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/vaclav-cilek/>

PRACOVNÍ LIST

Václav Cílek

26. 4. 2015

Poslední zpráva Spojených národů o dostupnosti vody nešetří pojmy, jako jsou krize, kalamita, katastrofa či zhouba. Je tento tón oprávněný, nechce na sebe UNESCO jen mediálně upozornit? Co se týče vody, mělo by platit rčení, že napitý žíznivému nevěří, protože zkušenost skutečně zhoubného sucha se nedá přenést. Lidé den po dni sledují oblohu a mají přitom pocit, že pomalu umírají nejenom jejich pole, ale i oni sami.

Voda je přitom zapotřebí nejen na pití a v zemědělství, ale je obsažená v každé kilowatthodině elektřiny a ve všech výrobcích. Během dalších patnácti let má ve slumech jihovýchodní Asie žít 900 milionů lidí, kteří budou záviset na schopnosti něco vyrobit a prodat. Pak je doopravdy otázkou, zda nedostatek vody zničí průmysl a města, nebo zemědělství a venkov.

Jihovýchodní Asie sama využívá skoro polovinu celosvětových zásob podzemní vody a přitom Indie jí spotřebuje dvakrát víc než Čína. Indie je v potravinách víceméně soběstačná díky novým plodinám a intenzivnímu zavlažování, bez kterého by skoro polovina její rozlohy byla neúrodnou polopouští. Nechci na tomto místě opakovat všechna hrozivá čísla o růstu populace a vodním stresu, ale celkově je evidentní, že situace se nedá řešit žádným tradičním způsobem.

Pomohlo by odsolování vody, ale při velikosti indických měst se jedná o investice velikosti dostavby Temelína, a navíc takto upravená voda zdraží potraviny. V této chvíli vypadá scénář opravdu katastroficky – Indové prohlubují studně pod 100 metrů hloubky a nekontrolovaně čerpají stále víc vody, která se obnovuje jen velice pomalu. Situace dozrává ke kolapsu, jehož první fáze je jako v Sýrii útěk do měst. Ve světle těchto údajů si člověk uvědomuje, jak mnoho se zabýváme různými pseudoproblémy, zatímco skutečně závažná rizika se k nám přibližují ve stále se zužujících kruzích.

Autor je publicista a geolog.

ÚKOL

Jaká jsou závažná rizika, která se týkají dostupnosti vody ve světě?

TYPICKÁ AFGHÁNKA

Aktivita představuje pohled na postavení ženy v tradiční společnosti. Žáci si na textu procvičují slohový útvar charakteristika.

Kája se dostává k brožurce o Afghánistánu a překvapuje ji, jak žijí tamní ženy.

POPIS

Žáci přečtou texty Typická Afghánka a text Feminismus na zdech Kábulu z pracovního listu (každý žák ze dvojice dostane k přečtení jeden text). V textech najdou a vypíší/podtrhnou typické znaky charakteristiky (rozlišení charakteristiky vnější a vnitřní, přímé/nepřímé). Následně texty projdeme a znaky charakteristiky s žáky zkontrolujeme. Poté se žáků zeptáme: Překvapilo vás něco z textů? Které informace pro vás byly nové?

Představte si afghánskou ženu na základě textu Typická Afghánka – zapojte fantazii a představte si, jak vypadá, jak vypadá její obydlí, jak vypadá její běžný den. Co má ráda, co nemá ráda, co jí dělá radost. Necháme žákům trochu času na zamyšlení, v případě potřeby zdůrazníme, že tyto informace v textu nebyly, že si mají na základě textu a své představivosti toto vše vymyslet. Nyní si představte afghánskou ženu na základě textu Feminismus na zdech Kábulu. Jak asi vypadá, jak vypadá její obydlí, jak vypadá její běžný den? Co má ráda, co nemá ráda, co jí dělá radost?

Oba texty jsou o ženách v Afghánistánu, každý je ale popisuje trochu jinak, čím to? V čem se texty liší? Myslíte, že jsou oba texty pravdivé?

Za domácí úkol zadáme žákům napsat text s názvem Typická Češka. Rozebereme se žáky, na co si dávat pozor, když píšeme texty, které popisují něco typického. Jaké statistiky mohou použít? Jak je možné zařídit, aby cizinec po přečtení textů získal co nejlepší představu o tom, jaké jsou Češky a jak žijí, tedy aby si nevytvořil jednu jedinou stereotypní představu? Po kontrole úkolu v příští hodině lze navázat otázkou: „Kdyby jste naopak měli napsat text o jedné konkrétní Češce, o kom by jste psali a co za informace byste do textu dali?“

METODICKÉ POZNÁMKY

- V další diskuzi či v hodinách občanské výuky lze rozvinout debaty o stereotypch, zdali platí pro všechny.
- Např. oba texty o afghánských ženách jsou pravdivé. Je důležité si uvědomit, že ačkoli spousta žen v Afghánistánu postrádá vzdělání a žije v chudobě, tak ne všechny Afghánky to takto mají. I když vzdělaných a nezávislých žen není mnoho, jejich počet od pádu Tálibanu stoupá.

Učivo: sloh
(charakteristika), 8. ročník

Průřezová témata:
výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: rozmanitost světa

Téma: gender, kulturní rozmanitost

Cílová skupina: 13–14 let

Metody a formy práce:
rozbor textu
(charakteristiky)

Časová náročnost:
45 minut

Pomůcky: pracovní list,
papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si procvičuje slohové útvary (charakteristika a dopis).
- Žák se seznamuje s tradičním postavením ženy v Afghánistánu.

- *Důležité je také si uvědomit, s jakými údaji či statistikami pracujeme, jak je využíváme a jak jsou aktuální (text *Typická Afghánka pracuje s údaji k roku 2009, odhady k roku 2016 ukazují míru negramotnosti u žen na 75 %*). K debatě mohou sloužit otázky: jak vnímáme ostatní, jaký vliv na naše hodnocení lidí mají zobecňující tvrzení, jaká jsou rizika interpretace některých statistických údajů apod.*
- *Pro procvičení dalších slohových útvarů je možné s žáky napsat dopis Shamsie z textu *Feminismus na zdech Kábulu*.*

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Petra Procházková, Jarmila Müllerová. Afghánistán – brožura. Vydáno 2009, občanské sdružení Berkat s finanční podporou Ministerstva zahraničních věcí (www.Berkat.cz)

Fatima Rahimi. *Feminismus na zdech Kábulu*. Deník Referendum [online]. (cit. 20. 6. 2019).

Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/25221-feminismus-na-zdech-kabulu> (text byl zkrácen)

PRACOVNÍ LIST

Typická Afghánka

Docela krasavice. Snědá, tmavovlasá, ale snaží se být světlá a plavá. Většinu života je těhotná. Inteligentní, ale nesmí to dát najevo. Stoprocentní panna až do svatby. Bohužel 85 % žen neumí číst a psát. Na první pohled utlačovaná, ale ve vyšším věku často vládne rodině. Mladší ženy si ale svobody moc neužijí, naopak musí čelit hrubému násilí. Při domácích pracích propovídá s ostatními ženami celý den (muži diskutují večer – kromě propovídané pracovní doby). Málokdy vychází z domu, protože i nákupy obstarávají muži.

Ač doposud pod burkou, strašně parádivá. Miluje kosmetiku. Nyní burka už není ze zákona součástí ženského oděvu, nicméně řada žen si ji dobrovolně obléká.

Afghánistán patří mezi nejchudší země světa s nejvyšší mateřskou a dětskou úmrtností. Nakrmit členy rodiny tak, aby děti nebrečely hlady, je tou nejtěžší povinností Afghánky, která často nevidí maso celé měsíce. Mnoho žen přišlo za desítky let trvající války o manžela a vytvořilo tak extrémně strádající armádu válečných vdov. Chudoba, hlad, minimální vzdělání a katastrofální lékařská péče způsobují, že střední délka života Afghánek je kolem 46 let.

Feminismus na zdech Kábulu

Shamsia Hassaniová je afghánská umělkyně. Narodila se v íránském hlavním městě Teheránu. Její rodiče utekli do Íránu během afghánsko-sovětského konfliktu. Po návratu do Afghánistánu se Hassaniová přihlásila na kábulskou univerzitu. Studovala vizuální umění a získala magisterský titul. V současné době žije v Kábulu a vyučuje na zdejší univerzitě moderní umění. S graffiti začala Shamsia Hassaniová v roce 2010. Krátce poté se proslavila po celém světě.

Její graffiti zobrazují vždy ženy. Mají burku, ale také jen obyčejný šátek. „Chtěla jsem ukázat tajemství, které se skrývá pod burkou. Pod anonymní burkou totiž existuje skutečná osoba. Chci, aby se odstranila omezení týkající se žen. Ženy mají hlas. Chci ukázat, že ženy se do afghánské společnosti vrátili v nové, lepší podobě. Nejsou to již ženy, které zůstávají doma. Jsou to nové ženy,“ vysvětluje Hassaniová v rozhovoru pro Art radar.

Podle Shamsii Hassaniové se mnoho lidí po celém světě domnívá, že burka představuje pro afghánské ženy hlavní problém. Myslí si, že pokud ženy odloží burky, nemají již žádné potíže. Největším problémem afghánských žen a obecně afghánské společnosti je však absence vzdělání.

Fundamentalističtí Tálibánci ženy z afghánské společnosti úplně vymazali. Jako by neexistovaly, musely mlčet a být neviditelné. Hassaniová se snaží vnést do města poznamenaného dlouholetým násilím barvu a krásu. Její ženy jsou silné, v pohybu, jsou svobodné, hrají na kytaru, na klavír. Mají radost, pláčou, neskrývají své pocity. Shamsia je maluje v nadživotní velikosti a zviditelňuje. Minulost odstranila ženy ze společnosti, Hassaniová je svými obrazy připomíná a oživuje.

HYGIENA V JAPONSKU

Aktivita seznamuje žáky se způsobem hygieny v Japonsku. V textu o lázních sentó žáci procvičují různé vrstvy národního jazyka se zaměřením na cizí slova.

Strýc Káji přiletěl nedávno z Japonska a vyprávěl zajímavé postřehy o japonské hygieně.

POPIS

Žáci dostanou text z pracovního listu, po přečtení dvojice společně hledají slova, která patří do různých vrstev jazyka. Do sloupců píšou slova spisovná, slova nespisovná, slova cizí. Poté žáci hledají české ekvivalenty k cizím slovům. Na závěr žáci napíšou pětilístek (viz strana 18) na téma japonská hygiena.

METODICKÉ POZNÁMKY

Otázky do diskuze:

- Znáte nějaké další hygienické zvyklosti z různých zemí světa?
- Proč si myslíte, že je tento druh koupelí v Japonsku oblíbený a dostupný? Myslíte, že je stále stejně populární, či se obliba mění?
- Jak byste obecně popsali hygienu v ČR – jak se obvykle lidé myjí? Jak se myjete vy – kdo se více sprchuje, kdo se více koupe apod.? Jak fungují v ČR lázně – slouží k hygieně, nebo mají jiné využití?
- Myslíte, že se za posledních sto let hygiena v českých zemích změnila? Jak?
- Když srovnáte způsob koupání v Japonsku, ČR či jiných zemích, který způsob hygieny vám přijde zdravější? Nebo že je environmentálně šetrnější?
- Další příklady a srovnání hygieny z různých zemí, se kterými můžete pracovat, najdete v knize Mileny Holcové – Lidi (např. hygiena při nedostatku vody v Albánii apod.).
- Téma hygieny, zdraví a vody lze rozvinout i debatou o budoucnosti hygienických návyků – viz článek: Tomáš Vondra. Bill Gates hodil do záchodu 4,5 miliardy. A přišel s revoluční obnovitelnou toaletou. Obnovitelně.cz [online]. (cit. 20. 6. 2019). Dostupné z: <https://www.obnovitelne.cz/cz/clanek/615/bill-gates-hodil-do-zachodu-45-miliardy-a-prisel-s-revolucni-obnovitelnou-toaletou/>

Učivo: rozvrstvení národního jazyka, cizí slova, 9. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: rozmanitost světa

Téma: hygiena, voda, zdraví, tradice

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: jazykový rozbor, pětilístek (žák napíše k danému slovu, tématu 2 přídavná jména – jeho vlastnosti, 3 slovesa – co dělá, co se s ním děje, větu o 4 slovech – ucelený názor na věc a na závěr 1 slovo – synonymum), skupinová práce

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si procvičí zařazování slov do různých vrstev národního jazyka a zaměří se na porozumění cizím slovům.
- Žák porovnává rozdílné způsoby hygieny.

Vysvětlení slova Sentó

Sentó je typ japonských lázní, které slouží pro veřejnost. Dříve sloužily pouze k očištění, v dnešní době se majitelé těchto lázní snaží sentó zatraktivnit přidáním dalších služeb včetně masáží či tobogánů. Jedná se o bazén s horkou (ohřívanou vodou), který slouží k očištění těla. Lázně mívají oddělené místnosti pro ženy a muže, někdy je zakázán vstup lidem s tetováním. Ve 20. století nastal úpadek těchto lázní (více japonských domácností má koupelny), někteří ale lázně navštěvují kvůli tomu, že doma vanu nemají nebo ji nemají dostatečně prostornou, aby v ní mohli relaxovat.

I přes to jejich počet stále klesá.

Prestižnější druh lázní se nazývá Onsen. Jsou to lázně vytvořeny v blízkosti horkého pramene (vřídla) a ve vodě jsou minerální látky. Aby mohly lázně dostat název Onsen, musí splnit přísné, zákonem dané podmínky.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

HOLCOVÁ, Milena. Lidi. Díl 1, Duch národa je nejlépe cítit v přeplněném autobuse. Vyd. 2. Brno: Šalvar, 2001. 179 s. ISBN 80-903011-0-X.

PRACOVNÍ LIST

Naše vany Japonci neuznávají, rochnáme se prý ve vlastní špíně. Zdejší způsob koupání se nazývá „Sentó“.

„Sentó“ jsou velmi kultivovanou modifikací veřejných koupelen. Je to instituce společenská, praktická, příjemná. Nadchla mě a skutečně mě mrzí, že náš historický vývoj tomuto hygienickému fenoménu nepřál. „Sentó“ jsou v každé chudší čtvrti (v těch bohatých mají Japonci své soukromé bazénky doma). Se soumrakem se po ulicích začne ozývat klapot dřeváků. Z domu poklidně vycházejí obyvatelé v županech, s ručníky přes rameno. Těžko říct, zda jde uvnitř spíše o hygienu, nebo o sousedské přástky. Panuje tu záviděníhodná relaxační atmosféra. Po hodině se Japonci vydrbání na těle i na duši spokojeně vrací ke svým televizorům.

Vypiš:

Slova spisovná	Slova nespisovná	Slova cizí	Český ekvivalent

ÚKOL

Napiš pětílístek na téma japonská hygiena.

_____

Název tématu

_____

Vlastnosti tématu – dvě přídavná jména

_____

Co téma dělá – tři slovesa

_____

Věta o čtyřech slovech – slogan

_____

**Shrnutí celku jedním slovem
Synonymum**

VODA

V ČEČENSKÉ VÁLCE

Žáci na úryvku z knihy *Aluminiová královna* procvičují publicistický styl a jazykový rozbor.

Kája se s maminkou doma baví o současné válce v Sýrii a maminka si vzpomene, že na téma války četla knížku o rusko-čečenské válce.

POPIS

Každý žák vypracuje úkoly z pracovního listu. Úkoly 1 až 7 zpracovávají samostatně, na úkol 8 se rozdělí do skupin.

Další otázky na rozbor textu:

- Do jakého funkčního stylu bys zařadil/a tento úryvek?
- Podle čeho jsi to poznal/a?
- Nachází se v textu nějaké hovorové výrazy? Pokud ano, podtrhni je.
- Podtrhni věty jednoduché červeně a souvětí modře. Co převažuje? Proč?

METODICKÉ POZNÁMKY

Čečenská válka

V 90. letech minulého století se Čečenci po rozpadu Svazu sovětských socialistických republik pokusili získat samostatnost, což vyústilo v konflikt známý jako první čečenská válka (1992–1994). Příměří uzavřené po ruském vítězství ovšem netrvalo dlouho – o pět let později Rusové v reakci na sílící separatistické tendence iniciovali nový vojenský střet. V roce 2000 dobyli Grozný a nastolili promoskevskou vládu, válka však pokračovala. Čečenci tehdy jako obrannou strategii zvolili mimo jiné teroristické útoky, čímž se negativně zapsali do povědomí světové veřejnosti. Míru se dočkali až v roce 2009, nezávislost však vybojovat nedokázali. Od roku 2007 v Čečensku tvrdou rukou vládne prezident Ramzan Kadyrov, podporovaný ruskou vládou. Situace v místě stále není stabilní, velké množství obyvatel žije pod hranicí chudoby.

Petra Procházková

Petra Procházková je známá jako válečná zpravodajka a odbornice na konflikty v postsovětském prostoru. Přinášela zprávy z bojů na Ukrajině, v Čečensku, Abcházii nebo Afghánistánu. Za svoji práci dostala řadu novinářských ocenění. Založila sdružení Berkat, které pomáhá hlavně ženám a dětem v Čečensku a Afghánistánu.

Učivo: publicistický styl, komplexní jazykový rozbor, 9. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: mír a řešení konfliktů

Téma: konflikt, voda, hygiena

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: jazykový rozbor, práce s ICT, vyhledávání informací

Časová náročnost: 20–30 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák rozebírá text z hlediska slohového a jazykového.
- Žák přemýšlí/zhodnotí, jak válečný konflikt a s ním související zhroucení infrastruktury a služeb ovlivňuje životy lidí dané země.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

PROCHÁZKOVÁ, Petra. *Aluminiová královna: rusko-čečenská válka očima žen*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 165 s. ISBN 80-7106-632-X.

Radio Wave. Petra Procházková. [online]. (cit. 20. 6. 2019). Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/petra-prochazkova-babicka-si-predstavovala-ze-budu-psat-o-mode-a-ne-litat-7407638>

100+1 zahraniční zajímavost. Čečensko: Atmosféra strachu v zemi na kolenou [online]. (cit. 20. 6. 2019). Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/cecensko-atmosfera-strachu-v-zemi-na-kolenou>

PRACOVNÍ LIST

Copak teď, když hladovíte, myslíš ještě na to, zda se tvoje děti učí číst a psát?

Budeš se divit. Já jsem úplně zoufalá, že nemohou chodit do školy. Pro mě je to moc důležité, jak se budou učit. Vzdělání jim pomůže najít si své místo v tomhle světě. Můj nejstarší syn se před válkou slušně naučil anglicky i arabsky. Já vím, že je to pro něj důležitější než teplá bunda na zimu.

Kdy jsi byla naposled u kadeřníka?

Před válkou, v roce 1994. To si pamatuju přesně. Strašně ráda bych chodila ke kadeřníkovi, na manikúru, kosmetiku. Nejvíc mi ale chybí sprcha. Deset let jsem neviděla sprchu s teplou vodou. Někdy říkám mužovi: „Odvez mě někam, kde je sprcha.“ A on, když má špatnou náladu, což je skoro pořád, odsekne: „Smradlavá ženská, to je jako plesnivej chleba. Nehodí se ani pro zvířata.“ Vlastně kvůli té hygieně už nemáme skoro žádný intimní život. Nebo jak to říct. U nás se o tom nesmí na veřejnosti mluvit.

ÚKOLY

- 1) *Komu je text určen?*
- 2) *Kdo je investigativní novinář?*
- 3) *Kdo pokládá otázky?*
- 4) *Jaké jazykové prostředky jsou v textu užity?*
- 5) *Najdi 3 věty jednoduché.*
- 6) *Kolik vět má poslední souvětí u první otázky?*
- 7) *Jak bys řešil/a hygienu, když bys měl/a pouze omezené množství vody (např. jeden barel ze studny)? Co by ti chybělo nejvíce a co nejméně? Jaké jiné životní potřeby kromě vody mohou být v období války ohrožené?*

Ve skupině:

- 1) *Najděte informace o autorce tohoto textu. Zpracujte je 5 větami do encyklopedického hesla.*

PLASTY KOLEM NÁS

Žáci procvičují tvoření textu na základě klíčových slov, která se týkají vody a jejího znečištění.

Kája šla s tatínkem na ryby. V řece plavaly igelitové sáčky. Oba se divili, kolik plastového odpadu se v řece najde.

POPIS

Žáci dostanou zadáno 6 slov (**plasty, řeka, ryby, lovit, chránit, pobřeží**). Nejdříve můžeme společně udělat brainstorming, co slova spojuje. Místo osnovy si mohou žáci nakreslit myšlenkovou mapu. Poté napíšou příběh (50 až 100 slov, 15 minut), v němž se objeví všechna tato slova. Jako reflexi společně čteme jednotlivé příběhy (15 minut).

METODICKÉ POZNÁMKY

Varianta:

Možnost použít jiné slohové útvary (článek do novin, úvahu, reportáž, mladší děti např. pohádku, bajku).

Možné otázky do diskuze (z pilotáže aktivit)

- Uvědomují si lidé dopady znečišťování vod?
- Co se stane, až v řekách nenalezneme žádnou rybu?
- Proč lidé odhazují odpady do přírody?
- Jak můžeme my sami přispět k minimalizaci znečišťování?
- Týká se to jenom nás?
- Jakými způsoby škodí plasty přírodě, potažmo Zemi?

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

Učivo: sloh – vypravování
6. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: odpady, život
v oceánech

Cílová skupina: 11–12 let

Metody a formy práce:

brainstorming, myšlenková
mapa, tvorba textu

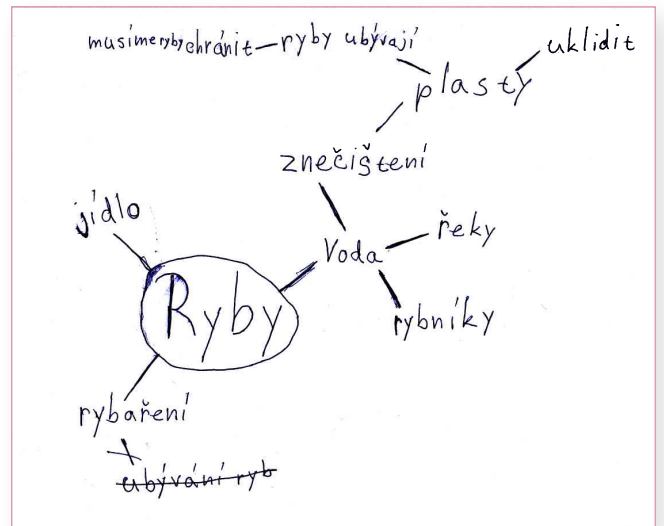
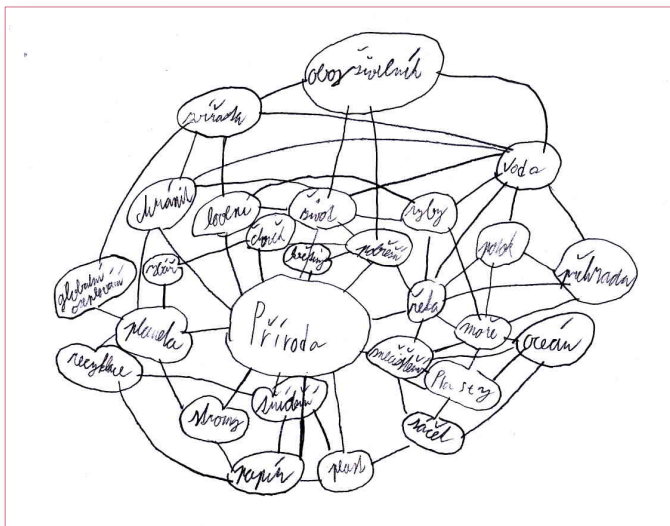
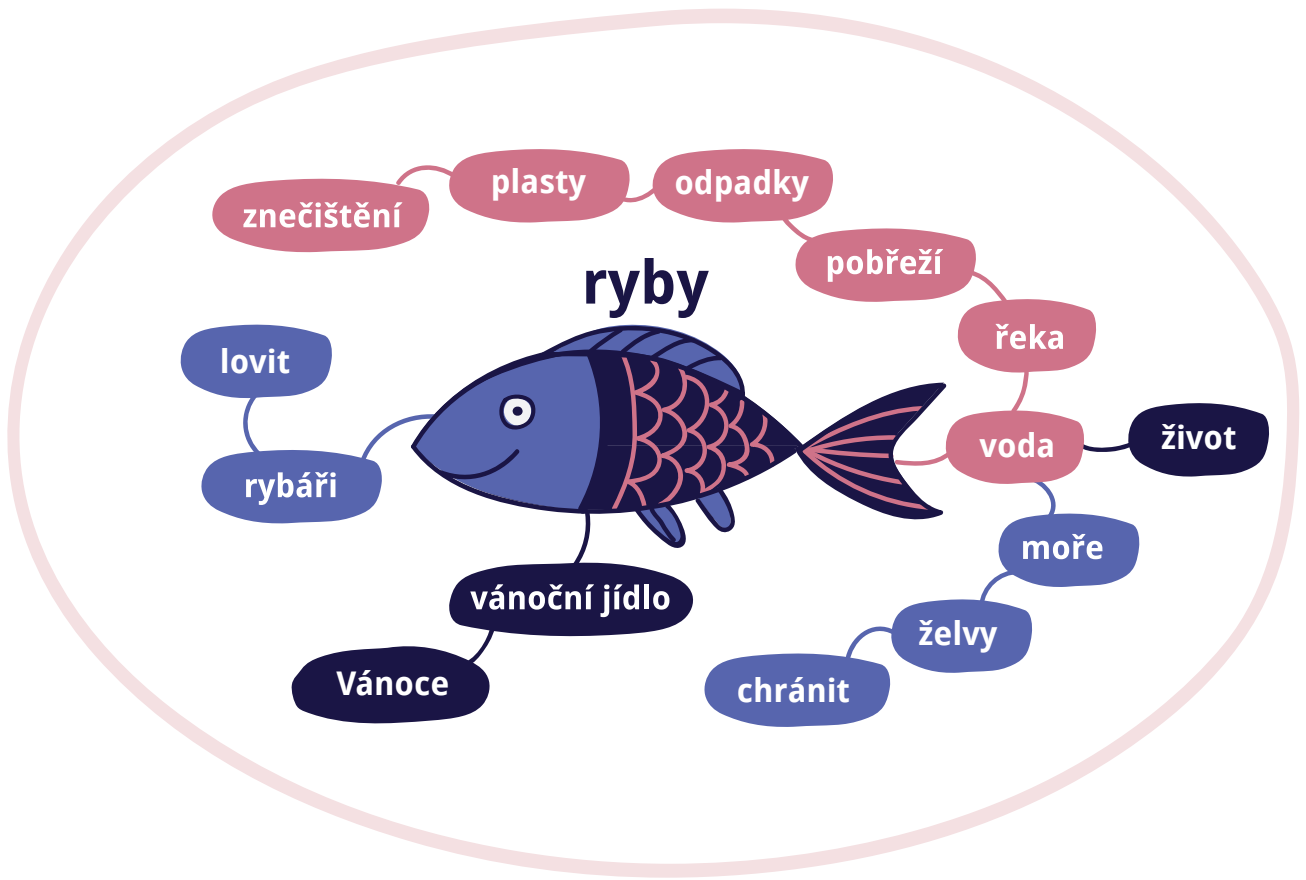
Časová náročnost:

30 minut

Pomůcky: pracovní list,
papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si procvičuje sloh na určitá (klíčová) slova.
- Žák přemýšlí o znečišťování řek.

Práce žáků ZŠ a MŠ Janovice.

MOŘE PLASTŮ

Žáci procvičují větné členy na příkladu článku o znečištění moří plastem. S použitím metody dvojitého zápisníku reflektují text.

Večer se Kája dívá s tatínkem na televizi a zhlédne reportáž o velrybách, které zemřely, protože měly v útrokách igelitové sáčky.

POPIS

Každý žák určí podtržené větné členy z textu (pracovní list). Společně zkontrolujeme správnost určení, poté pokračujeme metodou dvojitého zápisníku v práci s textem. Po dokončení vybereme 3 žáky, kteří přečtou své komentáře nahlas.

Možné rozšiřující otázky

- *Jak znečištění moří ovlivňuje nás samotné?*
- *Co můžeme pro záchranu moří učinit my sami? Co mohou udělat vlády jednotlivých zemí? Co mohou udělat firmy, turistické resorty, zemědělci?*
- *Jakým způsobem se nám může vracet naše nesprávné jednání vůči přírodě?*

METODICKÉ POZNÁMKY

Dvojitý zápisník

Slouží k zaznamenání podstatných myšlenek, žák má možnost se vyjádřit k textu a přidat vlastní myšlenky. Žák si nejprve rozdělí list papíru na dva sloupce, poté přečte text a podle svého uvážení vybere a přesně opíše jednu větu z textu a na stejný řádek napíše svůj komentář.

Citace z textu

Můj komentář

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Klára Kutinová: Moře plastů zaplavuje oceány. Odpad by pokryl celou Francii. Flowee [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <https://www.flowee.cz/77-archiv-2017/eco/zivotni-prostredi/3515-more-plastu-zaplavuje-oceany-odpad-by-pokryl-celou-francii?highlight=Wyjtb1x1MDE1OWUiLCJwbGFzZHUlLCJtb1x1MDE1OWUgcGxhc3RcdTAxNmYiXQ>

Učivo: větné členy,
7. ročník

Průřezová témata:
výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda v oceánech,
znečišťování

Cílová skupina: 12–13 let

Metody a formy práce:
kritické myšlení – dvojitý
zápisník

Časová náročnost:
20 minut

Pomůcky: pracovní list,
papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák si procvičí určování větných členů, přívlastku shodného a neshodného a práci s textem.
- Žák přemýšlí o znečišťování oceánů.

PRACOVNÍ LIST

Moře plastů zaplavuje oceány. Odpad by pokryl celou Francii

Klára Kutilová

Na pobřeží v okolí Dubrovníku navál na začátku prosince vítr zvaný Jugo obrovské množství plastových odpadků. To ovšem není nic proti Tichému oceánu, v němž plave takové množství plastu, že by mohl utvořit ostrov s rozlohou Francie.

Staneme se Plastic People of the Ocean? Na začátku letošního léta uveřejnili odborníci z belgické Universiteit Gent studii, v níž tvrdí, že milovník mořských ryb a plodů moře spolyká obrovské množství plastových mikročástic, kteří ulpěly v těle živočichů bez toho, aby se rozložily.

Cestující kachničky

Problémy s plastem v mořích jsme si začali uvědomovat relativně nedávno. V lednu 1992 se za bouře v severním Pacifiku uvolnil z lodi Ever Laurel kontejner s plastovými hračkami, který vezla z Hongkongu do přístavu Tacoma ve státě Washington. Škoda nebyla veliká, plastové kachničky, želvy a žáby, s nimiž si americké děti měly hrát ve vaně, drahé nebyly.

Kontejner se však při pádu na hladinu otevřel a téměř třicet tisíc kusů hraček začalo nový svobodný život. Prvních deset kousků bylo objeveno po deseti měsících u přístavu Sitka na Aljašce, vzdáleného tři tisíce kilometrů. Oceánografové Curtis Ebbesmeyer a James Ingraham z University of Washington byli nadšeni z nečekaných pomocníků, kteří jim pomohou zmapovat mořské proudy.

Žlutým kachničkám se mezi vědci začalo říkat Moby Duck, a aby se jim dostali na stopu, vyhlásily oceánografické instituce odměnu pro každého, kdo by je na mořském pobřeží našel a vědcům odevzdal. Během let byly plastové kachničky odloveny u Aljašky, v severním Japonsku a podle předpokladů zamířily další Beringovou úžinou do Arktidy. V roce 2003 už dosáhly břehů Nové Anglie na východním pobřeží USA. Během dalších let doplávaly ke břehům Grónska a dostaly se i na severozápadní pobřeží Velké Británie.

ÚKOLY

- 1) *Určete podtržené větné členy.*
- 2) *Z textu ocitujte jednu větu a k ní napište komentář.*

Citace z textu

Můj komentář

ŽLUTÉ KACHNIČKY

Na textu o znečištění oceánu plasty žáci procvičují psaní velkých a malých písmen.

Kája přemýšlí o tom, jak moc znečišťujeme oceány a jsou-li vůbec nějaká řešení.

POPIS

Žáci napíší diktát, rozdáme jim předlohu a podle ní si ho navzájem opraví. Poté ve dvojicích vyhledají informace na internetu o možnostech řešení problému s odpady v oceánech. Výsledky hledání napíší do pracovních listů, které učitel vybere. K diskusi je možné se vrátit v následující hodině.

METODICKÉ POZNÁMKY

Varianty:

- Vyhledávání informací je možné zadat jako domácí úkol.
- Téma navazuje na aktivitu Moře plastů. Pokud budeme aktivitu realizovat samostatně, je možné představit žákům celý text článku a uvést aktivitu do širšího kontextu.
- Lze aplikovat mezipředmětové vazby se zeměpisem, případně si na mapě zaznačit místa, odkud a kam kachničky doputovaly, aby byl ukázán konkrétní dosah.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Klára Kutinová: Moře plastů zaplavuje oceány. Odpad by pokryl celou Francii. Flowee [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <https://www.flowee.cz/77-archiv-2017/eco/zivotni-prostredi/3515-more-plastu-zaplavuje-oceany-odpad-by-pokryl-celou-francii?highlight=WyJtb1x1MDE1OWUiLCJwbGFzdHUlLCJtb1x1MDE1OWUgcGxhc3RcdTAxNmYiXQ>

Učivo: velká písmena, 7./8. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: voda v oceánech, odpady

Cílová skupina: 12–14 let

Metody a formy práce: diktát, vyhledávání informací na internetu, práce s ICT

Časová náročnost: 30 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby, učebna ICT nebo PC ve třídě

Cíle:

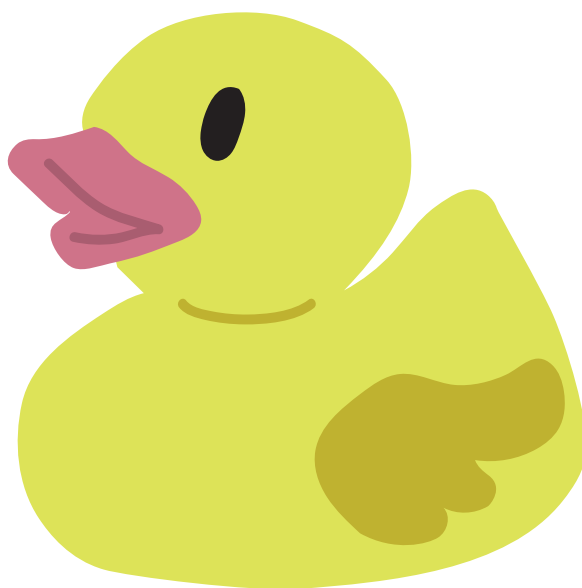
- Žák si procvičí pravopis velkých a malých písmen, pracuje s ICT.
- Žák přemýšlí o znečištění světových oceánů.

PRACOVNÍ LIST

Žlutým kachničkám se mezi vědci začalo říkat Moby Duck, a aby se jim dostali na stopu, vyhlásily oceánografické instituce odměnu pro každého, kdo by je na mořském pobřeží našel a vědcům odevzdal. Během let byly plastové kachničky odloveny u Aljašky, v severním Japonsku a podle předpokladů zamířily další Beringovou úžinou do Arktidy. V roce 2003 už dosáhly břehů Nové Anglie na východním pobřeží USA. Během dalších let doplávaly ke břehům Grónska a dostaly se i na severozápadní pobřeží Velké Británie.

ÚKOL

Zjistěte, jaké jsou možnosti řešení odpadků v oceánech.

LEDOVEC

Na příkladu textu Ledové smíření žáci pochopí jazykové prostředky líčení.

Přes debaty o znečištěných oceánech se Kája dostává k problémům, které se týkají přírody na celém světě.

POPIS

Dvojice žáků vyhledají v textu z pracovního listu prvky líčení. Vyberou z textu klíčová slova a vymyslí podle nich vhodný název. Napíší do pracovního listu odpověď na otázku: Jaké problémy se objevují v souvislosti s globálním oteplováním a jak souvisí s tímto textem? Učitel pracovní list vybere. K diskuzi je možné se vrátit následující hodinu.

METODICKÉ POZNÁMKY

Varianta: Odpověď na otázku pod textem je možné napsat jako domácí úkol, nebo pokračovat v další hodině zadáním líčení například na téma Když se příroda zlobí – bouřky, povodně, vichřice...

Možné rozšiřující otázky

- Kde se nacházejí ledovce?
- Proč je tání ledovců problémem?

Milena Holcová

Je cestovatelkou, řídí se zásadami: Co nejbliž k lidem, co nejmenší bágel, co nejméně času, co nejdál od turistů, snaha proniknout za „zed“ zvyků, tradic i jednotlivých lidských osudů. O svých cestách podává psaná svědectví. Píše knihy. Pobývala mezi mongolskými pastevcí, africkými Masaji, zambijskými venkovany, islandskými farmáři, americkou střední vrstvou, laponskými intelektuály, afghánskými táliby, poznala orinocké a mexické Indiány, domorodce v Laosu i venkovany na Kubě...

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Milena Holcová, 2009. Ledové smíření. Magazín, neprodejná příloha Hospodářských novin, ročník VIII. číslo 21, vyšlo 27. 5. 2009, Praha Economia 2002–2015

Československá bibliografická databáze. Milena Holcová [online]. (cit. 28. 6. 2019). Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-2991-milena-holcova>

Učivo: sloh – líčení,
8. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: životní prostředí

Téma: klimatické změny

Cílová skupina: 13–14 let

Metody a formy práce:

práce s textem, vyhledávání v textu, práce s klíčovými slovy

Časová náročnost:

30–35 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žáci pracují s textem, vyhledávají zvláštní jazykové prostředky typické pro útvar líčení.
- Žáci přemýšlí o problému tání ledovců.

PRACOVNÍ LIST

Stoupám po pěšině nad mořskými útesy. Akustika je holá jako v koupelně. Ticho, prosycené vůní ledu. Drobně mží, je teplo. Kry neplavou, ale vznášejí se v mlze. Pukliny září zevnitř. Blankytně modrá, jasná záře, která proráží i mlhu. Atomový chlad. Ticho čekající, až někde něco pukne. Nad tím krátké zachechtání, kráknutí přervané ostrým zahřměním, když se dvě kry srazí nebo se odštěpí další kus ledovce. Ve vodě se přetočí na záda a pozvolna se zklidní, aby se vydal na těžkopádnou pouť k vlastnímu rozpuštění.

Pozoruji to všechno s rostoucím okouzlením. V krách je zakódováno smíření se zánikem. Možná poprvé v životě ve mně vlastní bezvýznamnost vyvolává pocit štěstí. Víc. Ostří, hřebeny, hranice... vše se akvarelově rozpívá a měkne. Do emocí pomalu vtéká kontrastní látka. Jako by příroda tady, v klinické čistotě, nabízela protipravdy. Důstojnost humoru, krásu smutku, uklidňující bolest.

Milena Holcová

ÚKOLY

- 1) Vyhledejte prvky líčení.
- 2) Vypište si klíčová slova.
- 3) Vymyslete název článku.
- 4) Odpovězte na otázku: *Jaké problémy se objevují v souvislosti s globálním oteplováním a jak souvisí s tímto textem?*

STÍŽNOST

Na příkladu sepsání úředního dopisu žáci uplatňují informace o právech a povinnostech v oblasti životního prostředí.

Kája je našťvaná na souseda, který myje své auto na ulici, a přemýšlí o tom, co by mohla proti tomu udělat.

POPIS

Žáci si přečtou text z pracovního listu a zodpoví otázky, které jsou na pracovním listu. Poté vypracují konkrétní stížnost podle zadání a dodrží všechny formální znaky stížnosti (znaky s nimi probereme či je mohou vyhledat na internetu). Případně si shrneme, jak by měl vypadat administrativní dopis.

METODICKÉ POZNÁMKY

Téma je možné přiblížit a obměnit na tvorbu stížnosti k aktuálnímu či lokálnímu problému. Lze psát například přímo politikům (viz kampaň Zachraňme lesy: <https://zachranmelesy.cz/cs>), městským odborům (například omezení sečení trávy apod.).

Možné rozšiřující otázky

- Co byste v situaci Karolíny dělali vy?
- Jaký je rozdíl mezi udavačstvím a obranou před nezodpovědným sousedem?
- Jaký postih může pravděpodobně očekávat?
- Bylo možné si vždy v dějinách naší země stěžovat? Pokud ne, kdy a proč?

Téma je možné propojit s hodinami občanské výchovy (rozvinutí debaty nad právy a svobodami, sousedskými vztahy atd.).

Lze také propojit s debatou nad „Právy přírody“, viz inspirace zde:

Greenpeace. Ekvádor žádá zákonná práva pro pralesy, ostrovy, řeky i vzduch. [online]. (cit. 28. 6. 2019). Dostupné z: https://www.greenpeace.org/archive-czech/cz/blogy/magdalena_klimovicova/ekvador-zada-zakonna-prava/

Redakce Seznam. Řeka na Novém Zélandu dostala od soudu stejná práva jako člověk. [online]. (cit. 28. 6. 2019). Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/reka-na-novem-zelandu-dostala-od-soudu-stejna-prava-jako-clovek-29088>

Učivo: administrativní styl, úřední dopis, 9. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: lidská práva, životní prostředí

Téma: lidská práva, životní prostředí

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: hledání informací (ICT), psaní dopisu podle vzoru

Časová náročnost: 45 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby, ICT učebna

Cíle:

- Žák se naučí psát úřední dopis, zjistí, kde najde informace o právech a povinnostech, které se týkají životního prostředí.
- Žák ví, jak může přispět k ochraně životního prostředí.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

ZAHUMENSKÁ, Vendula. Význam účasti veřejnosti při ochraně životního prostředí: [metodika pro učitele středních škol]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 47 s. Spisy Právnické fakulty MU; č. 478. ISBN 978-80-210-6948-0.

Karolína Nováková
Kapucínská 6
772 00 Olomouc

Odbor životního prostředí
Horní 36
772 00 Olomouc

V Olomouci dne 13.12.2018

Stížnost na souseda

Vážení,

dovoluji mi, abych podala stížnost na mého souseda pana Vonáška.

Pan Vonásek parkuje svůj vůz před naším rodinným domem, tudíž mohu vidět, jak jej často omývá různými saponáty, jež poté bez ostychu vylije na zem. Několikrát jsem pana Vonáška upozornila, avšak vždy jsem byla slovně odbyta. Proto Vás žádám o pozornost a doufám, že se bude vyřešeno.

S úctou

Karolína Nováková

PRACOVNÍ LIST

Právo na příznivé životní prostředí patří mezi základní lidská práva. Ústava České republiky se však životním prostředím téměř nezabývá. Jenom její čl. 7 říká, že stát má za úkol dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Právo na příznivé životní prostředí najdeme v Listině základních práv a svobod. Každý člověk má nejen právo na příznivé životní prostředí, ale také na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Listina také stanoví každému z nás povinnost jednat při výkonu svých práv tak, aby nebylo ohroženo ani poškozeno životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Znamená to například, že chemické provozy nebo jiné zdroje znečišťování ovzduší nesmí emitovat více nebezpečných látek, než povolují předpisy týkající se ochrany ovzduší. Listina navíc ukládá každému vlastníkovvi, aby užíval svých věcí jen tak, jak mu to zákon umožňuje, a nezneužíval vlastnictví v neprospěch druhých, především nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Právo na příznivé životní prostředí je následně konkretizováno v zákonech, které se týkají jednak práva na informace a jednak možnosti domáhat se ochrany u nezávislého soudu nebo stanoví pravidla jednání s úřady. Kromě toho existuje několik desítek právních předpisů, které stanoví přesné podmínky pro výstavbu nových domů nebo logistických center, využívání a ochranu vod, zemědělské půdy, lesů nebo znečišťování ovzduší.

ÚKOL

1) Zodpovězte otázky:

- a) *V jakých dokumentech najde občan České republiky informace o svých právech na příznivé životní prostředí?*
- b) *Kde je konkretizováno právo na příznivé životní prostředí?*

2) Vytvořte úřední dopis (stížnost) na základě tohoto textu:

Karolína Nováková, bytem Olomouc, Kapucínská ulice 6, 772 00, písemně informuje Odbor životního prostředí v Olomouci o znečišťování ulice. V dopisu uvádí, že bydlí v rodinném domě, její soused Karel Vonásek parkuje své auto před jejich domem, opravuje ho a často umývá. Na ulici tak vytéká motorový olej, pohonné hmoty i saponáty. Karolína několikrát pana Vonásku upozorňovala, že znečišťuje prostředí, ale byla vždy slovně odbyta. Proto očekává, že Odbor životního prostředí tuto situaci prošetří a bude ji informovat o výsledku šetření.

INTERVIEW

Na příkladu Cílů udržitelného rozvoje se žáci naučí klást otázky a vytvářet interview.

Kája se spolužáky vytváří školní časopis. Chce svým spolužákům vysvětlit, co to je udržitelný cíl – zajistit všem dostupnost vody. Potřebuje vytvořit otázky, aby se mohla zeptat odborníka.

POPIS

Žáci dostanou texty, přečtou si je. Ve dvojici se rozdělí na novináře a odborníka. Novinář vytvoří z textu 5 otevřených otázek, odborník zatím čte text znovu a hledá klíčová slova. Poté si zahrají na interview (novinář pokládá otázky, odborník odpovídá – jeho odpovědi nemusí být doslovné), učitel chodí mezi žáky a naslouchá. Podle vlastního uvážení vybere dvojici či dvojice, které interview předvedou před třídou.

METODICKÉ POZNÁMKY

Pro snížení náročnosti textu je možné jej rozdělit na části a dát dvojicím ke zpracování pouze odstavce. Téma Cílů udržitelného rozvoje obecně lze žákům představit například za pomoci videa Největší lekce pro svět (youtube).

Rozhovor můžete směřovat i na konkrétní příklady projektů, které pomáhají snižovat znečištění moří. Konkrétní příklady z Česka i ze zahraničí najdete na stránkách globální cíle (<http://www.globalnicile.cz/14-zivot-ve-vode/>).

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

14. Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje. In: OSN [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <http://www.osn.cz/sdg-14-chranit-a-udrzitelne-vyuzivat-oceany-more-a-morske-zdroje-pro-zajisteni-udrzitelneho-rozvoje/>

Učivo: publicistický styl, interview, 9. ročník

Průřezová témata:

výchova k myšlení
v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: propojenost světa
a vzájemná závislost

Téma: Cíle udržitelného rozvoje, voda

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce:
kritické myšlení – vytváření otázek s otevřeným koncem, práce s textem

Časová náročnost:
35 minut

Pomůcky: pracovní list,
papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák pracuje s textem. Učí se klást promyšlené otázky a tyto otázky žáka učí naslouchat, přemýšlet a následně reagovat.
- Žák se seznamuje s Cílem udržitelného rozvoje č. 14 – Život ve vodě.

PRACOVNÍ LIST

Text:

14. Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje

14.1 Do roku 2025 předcházet a výrazně snižovat znečištění moří, zejména znečištění, které je způsobováno činnostmi na pevnině, včetně odpadků a znečištění z živin.

14.2 Do roku 2020 udržitelně spravovat a chránit mořské a pobřežní ekosystémy, aby se zabránilo výrazným negativním dopadům, mimo jiné posilováním jejich odolnosti a opatřeními na jejich obnovu s cílem zajistit zdravé a produktivní oceány.

14.3 Minimalizovat a řešit dopady okyselení oceánů, mimo jiné prohlubováním vědecké spolupráce na všech úrovních.

14.4 Do roku 2020 dosáhnout účinné regulace rybolovu a skoncovat s nadměrným rybolovem, nezákonným, nehlášeným a neregulovaným rybolovem a nešetrnými metodami rybolovu, zavést vědecky podložené plány hospodaření s cílem obnovit populace ryb v co nejkratším možném čase přinejmenším na úroveň, která dokáže produkovat maximální udržitelný výnos podle biologických vlastností jednotlivých druhů.

14.5 Do roku 2020 zakonzervovat alespoň 10 procent pobřežních a mořských oblastí v souladu s vnitrostátním i mezinárodním právem a na základě nejlepších dostupných vědeckých informací.

14.6 Do roku 2020 zakázat některé formy dotací na rybolov, které přispívají k nadměrnému rybolovu, odstranit dotace, které přispívají k nezákonnému, nehlášenému a neregulovanému rybolovu a upustit od zavádění obdobných nových dotací s vědomím, že odpovídající a efektivní zvláštní a diferencovaný přístup k rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím by se měl stát nedílnou součástí vyjednávání Světové obchodní organizace o dotacích na rybolov*.

* S ohledem na probíhající vyjednávání Světové obchodní organizace, Rozvojovou agendu a Dauhá a Hongkongským ministerským mandátem.

14.7 Do roku 2030 zvýšit ekonomický přínos z udržitelného využívání mořských zdrojů, mimo jiné prostřednictvím řízeného rybolovu, akvakultury a cestovního ruchu pro malé ostrovní rozvojové a nejméně rozvinuté státy.

14.a Rozšířit vědecké poznání, rozvíjet výzkumné kapacity a transfer námořních technologií s ohledem na kritéria a pokyny Mezivládní oceánografické komise o transferu námořních technologií a s cílem zlepšit zdraví oceánů a zvýšit přínos biologické rozmanitosti moří na rozvoj rozvojových zemí, zejména malých ostrovních rozvojových a nejméně rozvinutých států.

14.b Zajistit malým rybářům přístup k mořským zdrojům a trhům.

14.c Posílit ochranu a udržitelné využívání oceánů a jejich zdrojů prostřednictvím mezinárodního práva, jak je zapsáno v Úmluvě o mořském právu, která stanovuje právní rámec pro zachování a udržitelné využívání oceánů a jejich zdrojů, s odvoláním na článek 158 dokumentu Budoucnost, jakou chceme (The Future We Want).

Fakta o udržitelnosti oceánů

Oceány pokrývají tři čtvrtiny zemského povrchu, zahrnují 97 % vody na Zemi a z hlediska objemu vytvářejí 99 % životního prostoru na planetě.

Celosvětově se tržní hodnota mořských a pobřežních zdrojů a průmyslu odhaduje na tři biliony USD za rok, což je asi 5 % celosvětového HDP.

Celosvětově se intenzita rybolovu blíží produktivní kapacitě oceánů, úlovky se pohybují v řádu 80 milionů tun ryb.

V oceánech žije téměř 200 tisíc identifikovaných druhů, ale skutečná čísla se mohou pohybovat v milionech.

Oceány zachycují asi 30 % CO₂ produkovaného lidskou činností, čímž tlumí dopady globálního oteplování.

Oceány slouží jako největší světový zdroj bílkovin, více než 3 miliardy lidí jsou na oceánech závislé jako na svém primárním zdroji.

Námořní rybolov přímo či nepřímo zaměstnává přes 200 milionů lidí.

Dotace na rybolov přispívají k rychlému úbytku mnoha druhů ryb a brání snahám o zachování a znovuoobnovení zásob ryb a souvisejících pracovních míst. V důsledku toho mořský rybolov ročně generuje o 50 miliard USD méně.

Až 40 % světových oceánů je významně poznamenaných lidskou činností včetně znečištění, vyčerpaného rybolovu a ztráty přirozených pobřežních prostředí.

OCHRANA OCEÁNŮ

Na textu o olympiádě v Riu de Janeiro, který informuje o problematice znečišťování oceánu, žáci procvičují psaní strukturované úvahy.

Káju šokovala informace spojená s přípravou olympiády v Riu de Janeiro v roce 2016.

POPIS

Žáci si přečtou text z pracovního listu. Podle instrukcí na pracovním listu vytvoří strukturovanou úvahu.

METODICKÉ POZNÁMKY

Po přečtení je možné společně shrnout informace obsažené v textu, nechat si žáky vypsát/zaznačit klíčová slova či zpracovat k textu myšlenkovou mapu.

MOJE POZNÁMKY K AKTIVITĚ

ZDROJE

Tisíce mrtvých ryb. Dějiště olympiády se stále potýká s environmentálními problémy. Greenpeace [online]. (cit. 28. 1. 2019). Dostupné z: <http://www.greenpeace.org/czech/cz/news/Tisice-mrtvych-ryb-na-plazich-Dejiste-olympiady-se-stale-potyka-s-environmentalnymi-problemy/>

Učivo: strukturovaná úvaha, 9. ročník

Průřezová témata: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

NS GRV: propojenost světa a vzájemná závislost, životní prostředí

Téma: voda v oceánech, znečišťování

Cílová skupina: 14–15 let

Metody a formy práce: kritické myšlení, strukturovaná úvaha

Časová náročnost: 45 minut

Pomůcky: pracovní list, papír, psací potřeby

Cíle:

- Žák se naučí psát strukturovanou úvahu. Vedeme žáky k přemýšlení, ke kritickému myšlení a tvořivému myšlení.
- Žák se seznamuje s konkrétními environmentálními problémy při konání olympiády v Riu de Janeiro.

PRACOVNÍ LIST

Tisíce mrtvých ryb. Dějiště olympiády se stále potýká s environmentálními problémy 15. ledna, 2016

Zátoka Guanabara se stala dějištěm dosud nejasné ekologické havárie. Voda na zdejší pláži vyplavila tisíce mrtvých ryb a odpadků.

Nedaleko od místa, kde se letos uskuteční olympijské hry, se na březích objevily tisíce mrtvých ryb. Úřady zatím havárii nespojují s žádnou ekologickou havárií. Záležitost mají osvětlit v následujících dnech.

Incident se odehrál v zálivu Guanabara, ve kterém se budou letos v srpnu konat závody v námořních disciplínách a plavání včetně triatlonu.

Úřady: Sardinky nemusela zahubit ekologická havárie

„Nalezli jsme ve vodě a na plážích odpadky a také určité množství mrtvých ryb jednoho druhu – sardinek,“ uvedli zástupci brazilského environmentálního institutu.

Tvrdí přitom, že nejde o nic neobvyklého – sardinky mají kvůli nízké ceně rybáři vyhazovat z lodí a mrtvé ryby tak byly v této oblasti objeveny již dříve.

Kromě plovoucích odpadků a uhynulých ryb úředníci dodali, že si nevšimli „žádných dalších abnormalit“.

Odpad teče rovnou do oceánu

Olympiáda v Rio a s ní spojená nízká kvalita mořské vody, ve kterých se mají odehrávat četné sportovní disciplíny, je bedlivě sledována zraky vědců a také samotných sportovců.

Do zálivu totiž přímo ústí odpadní stoky z Ria de Janeiro. Přestože zástupci města dříve uvedli, že sníží množství odpadu mířícího do zátoky o 80 %, později to popřeli s tím, že závazku nebudou moci dostát.

Podle zpravodajců agentury Reuters byla zdejší voda loni velmi znečištěná. Nezávislý průzkum v ní mimo jiné prokázal pro člověka nebezpečně vysoké procento virů a bakterií.

ÚKOL

Napište strukturovanou úvahu podle těchto instrukcí:

Práce se skládá ze tří částí a bude mít 200 slov (polovina budou informace z textu a polovina váš názor na danou problematiku):

- 1) v úvodu sdělíte čtenáři, o čem budete psát,
- 2) z textu vyberete informace, které jsou podle vás důležité,
- 3) na závěr sdělíte svůj názor na znečišťování moří.

SLOVNÍK POJMŮ A ZKRATEK

BUDOUCNOST, JAKOU CHCEME (THE FUTURE WE WANT)

Je dokument, který byl přijat na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji, pro niž se také užívá název Rio+20. Konference se konala ve dnech 20.–22. června 2012 v brazilském Rio de Janeiru.

BURKA

Burka je svrchní vrstva oděvu ženy, určená pro zakrytí celého těla na veřejnosti. Svléká se, až když se žena vrátí domů, nebo vstoupí do svatyně.

CO₂ (OXID UHLIČITÝ)

Bezbarvý a v atmosférických koncentracích netoxický plyn, který se je součástí fotosyntézy. Nejvýznamnějším zdrojem oxidu uhličitého je spalování uhlíkatých fosilních paliv. CO₂ je zároveň produktem dýchání většiny živých organismů, spolu s vodou je konečným produktem metabolické přeměny živin obsažených v potravě. Oxid uhličitý je skleníkový plyn a jeho rostoucí koncentrace v atmosféře způsobuje zesilování skleníkového efektu.

DUCK (angl. – kachna, z aktivity Plastové kachničky)

GROZNÝ

Je hlavní město Čečenské autonomní republiky Ruské federace.

JUGO

Je vítr jižní v oblasti Jadranu. Tento teplý vítr většinou přináší parné a dusné počasí.

HDP (HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT)

Je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území.

KRITICKÉ MYŠLENÍ

Kritické myšlení je pečlivé a uvážené rozhodnutí o tom, zda nějaké tvrzení přijmeme, odmítneme, nebo zda se úsudku o něm zřekneme. Metody kritického myšlení většinou koncentrují naše myšlení k jednomu tématu, ptají se na naše dosavadní znalosti, poskytují nástroje k posouzení nových údajů a informací, jiných názorů a zdrojů. Metody kritického myšlení použité v metodice jsou Pětílístek, Volné psaní, Metoda kostky, Skládankové učení, INSERT, Vennovy diagramy, Dvojitý a trojitý zápisník.

OSN

Organizace spojených národů je mezinárodní organizace, která vznikla po druhé světové válce jako záruka míru, bezpečnosti a rozvoje ve světě. Má 193 členských států.

SDGs (z angl. Sustainable Development Goals – Cíle udržitelného rozvoje)

SENTÓ

Sentó jsou veřejné lázně v Japonsku, voda v jejich lázních pochází z běžných nádrží a je ohřívána bojlerem (na rozdíl od Onsenu, což jsou lázně s vodou z minerálních pramenů).

SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE (WTO – WORLD TRADE ORGANIZATION)

Je jediným mezinárodním orgánem zabývajícím se pravidly globálního obchodu mezi státy.

UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Je takový způsob rozvoje lidské společnosti, který uvádí v soulad hospodářský a společenský pokrok s plnohodnotným zachováním životního prostředí.

ČEŠTINA

Globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury

Autoři a autorky: Marcela Heřmanová, Hana Vacková

Další texty: Michal Broža, Zuzana Plachká

Redakce: Johana Krajčířová, Lenka Pánková, Lenka Voleníková

Grafická úprava: Rzeczy Obrazkowe, Iva Hrubošová

Jazyková korektura: Ivana Farkašová, Kateřina Štěpničková

Vydal:

ARPOK, o.p.s.

U Botanické zahrady 828/4

779 00 Olomouc

www.arpok.cz

www.facebook.com/ARPOK.Olomouc

info@arpok.cz

ARPOK podporuje Cíle udržitelného rozvoje.

Publikace vznikla v rámci projektu Global Issues – Global Subjects za finanční podpory Evropské unie, z prostředků České rozvojové agentury v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Materiál nereprezentuje oficiální postoje Evropské unie ani dalších donorů, za jeho obsah zodpovídá zhotovitel ARPOK, o.p.s.

Partneři projektu:

Anthropolis (Maďarsko), ACS – Associazione di Cooperazione e Solidarieta (Itálie), ARPOK (Česká republika), Člověk v ohrožení (Slovensko), Humanitas – Centre for Global learning and Cooperation (Slovinsko), Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (Polsko), Leeds Development Education Centre (Anglie), Le Partenariat (Francie), Scottish Development Education Centre (Skotsko), Südwind Agentur (Rakousko)

Pilotáže aktivit:

Dobruše Fajkusová (Gymnázium Havířov, Komenského 2, př. org.), Denisa Gbelcová (Základní škola Luhačovice), Markéta Hummlová (GPOA Znojmo), Josef Kroul (ZŠ Boženy Němcové Zábřeh), Denisa Kubešová a Jitka Svozilová (SŠ logistiky a chemie Olomouc), Petra Mačková (Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna Žulová), Jan Nikl a Veronika Piterková (ZŠ Ostrava-Zábřeh, Chrvukinova 12), Lukáš Pitřík (Základní škola a Mateřská škola Janovice), Petra Sabová (ZŠ a MŠ Jindřichov), Milada Svozilová (Gymnázium Jana Opletala, Litovel), Petra Zvarová (Akademia Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola, s. r. o.), Libuše Žáková (Střední škola technická Přerov)

GLOBAL ISSUES
GLOBAL SUBJECTS

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ

ISBN: 978-80-907443-4-9

1. vydání

2019

